

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 30.

Fredagen den 27 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å apelsiner; och blev därvid den av utskottet föreslagna voteringspropositionen utav kammaren godkänd.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter lagutskottets utlåtanden nr 16 och 17.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—13.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
åt f. flagg-
underofficeren
O. W. Hansson.*

Punkten 27, angående pension åt förre flaggunderofficeren O. W. Hansson.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 76, hade herrar *Leander*, *Kloo* och *Holmdahl* hemställt, det riksdagen ville besluta att tilldela förre flaggunderofficeren Otto Wilhelm Hansson i Karlskrona en årlig pension å 300 kronor att från och med år 1915 utgå av medel från allmänna indragningsstaten.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Leander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vi motionärer hade hoppats, att utskottet med litet större välvilja, än vad som skett, skulle ha behandlat vår motion, i vilken vi hava hemställt om en pension å 300 kronor för f. d. flaggunderofficeren Otto Vilhelm Hansson i Karlskrona för hans deltagande i ångfartyget *Vegas* världsberömda expedition 1878—1880.

Såsom ett uttryck för svenska statens erkänsla för det storåd, som blivit utfört, beviljade 1880 års riksdag årliga pensioner av 4,000 kronor för vardera av expeditionens ledare, professor Nordenskiöld och *Vegas* befälhavare, dåvarande kaptenen vid flottan *Palander*. Naturligtvis avsåg man icke med dessa pensioner något som helst understöd, utan de skulle utgöra en nationalbelöning. Dessutom anslog riksdagen 50,000 kronor att användas till gratifikationer åt besättningen och vissa av de övriga deltagarna i expeditionen.

Sedermera glömdes dessa bort, tills 1911 en motion väcktes här i andra kammaren om, att även dessa skulle erhålla pensioner såsom ett vedermåle för deras deltagande i expeditionen. På grund av att riksdagen önskade bättre utredning än den, som motionärerna då hade kunnat förebbringa, blev motionen visserligen avslagen, men med sådan motivering, att Kungl.

Maj:t ansåg sig böra upptaga frågan. Efter verkställd utredning kom också Kungl. Maj:ts proposition till 1912 års riksdag om pensioner för de då kvarlevande vegamännen. Det be-
 fanns, att de voro sex stycken, av vilka emellertid en sedermera
 avlidit. De fem av dessa sålunda kvarlevande vegamännen fingo
 pensioner sig beviljade, men denne Hansson, för vilken vi nu
 motionerat, blev då icke medtagen. Skälet därför var det, som
 bankoutskottet nu anfört för avslag å motionen, nämligen att
 han förut uppbar en statspension å 1,082 kronor 52 öre. Vi
 ha dock föreställt oss, att dessa pensioner, som 1912 beviljades,
 icke enbart skulle hava karaktär av understöd, utan att de, som
 nämnts, skulle utgöra ett vedermåle för den fosterländska gär-
 ning, i vilken även besättningsmännen å Vega deltagit.

*Ang. pension
 åt f. flagg-
 underofficeren
 O. W. Hansson.*

(Forts.)

Nu har naturligtvis denne Hansson sin andel i denna expe-
 dition lika mycket som någon av de övriga, och därför tycker
 man ju, att det vore en rimlig begäran, att även han finge någon
 uppmuntran. Det måste kännas bittert för honom, att han,
 oaktat han varit med och delat Vega-expeditionens öde, inte nu
 skall ihågkommas. Men även om man betraktar det föreslagna
 beloppet som ett understöd, skulle han behöva dessa 300 kronor
 som tillökning till sin pension, alldenstund han nu är mycket
 sjuklig och får offra en stor del av de inkomster han har på vår-
 den av sin hälsa.

Man har hört från utskottet, att detta hellre skulle kunnat
 gå med på en ny nationalbelöning för samtliga ännu kvar-
 levande vegamän, men när man erkänner, att en belöning är på
 sin plats, så är det svårt att förstå, varför icke utskottet kunnat
 gå med på att bevilja Hansson en pension. Därmed hade frågan
 varit ur världen. På grund av vad man hört från utskottet, är
 det väl antagligt, att en motion framkommer om att samtliga
 kvarlevande vegamän skola erhålla en ny nationalbelöning.

Emellertid skall jag nu för min egen del, trots att det ej
 är mycken utsikt, att försöket skall lyckas, ändå yrka bifall
 till vår motion och avslag å utskottets hemställan. Jag gör
 detta, emedan jag för min del vill trösta mig med, att jag gjort
 vad jag kunnat för att utverka pension för denne Otto Vilhelm
 Hansson.

Med herr Leander förenade sig herrar *Kloo* och *Holmdahl*.

Härpå anförde:

Herr Wijk: Herr talman! Såsom framgår av handlin-
 garna, och såsom också framhölls av den föregående talaren,
 behandlade riksdagen häromåret frågan om beredande av under-
 stöd åt några av de kvarlevande från Vega-expeditionen, vilka
 ansågos lida nöd eller hade det ekonomiskt svårt. I enlighet
 med Kungl. Maj:ts förslag bestämdes då en pension att utgå
 åt alla de kvarlevande med undantag av den nu ifrågavarande

Ang. pension
åt f. flagg-
underofficeren
O. W. Hansson.

(Forts.)

flaggunderofficeren Hansson, den ende åt vilken Kungl. Maj:t icke föreslog någon pension.

Orsaken härtill — och vägledande för Kungl. Maj:ts ståndpunkt — var hänsynen till vederbörandes ekonomiska ställning. Man ansåg, att de kvarlevande från Vega, som befunno sig i svåra ekonomiska omständigheter, borde få hjälp av staten; men någon direkt karaktär av nationalbelöning hade detta understöd icke. En nationalbelöning hade utdelats långt tidigare vid hemkomsten från Vega-färden. Det understöd, som Kungl. Maj:t nu föreslog, hade icke karaktär av nationalbelöning, ty i så fall hade även Hansson kommit i åtnjutande därav.

Det är därför icke alldeles riktigt när motionären starkt betonar, att anledningen till det beslut, som då fattades, var en önskan att ge uttryck åt statens tacksamhetsskuld för vad dessa män hade gjort. Denna känsla av tacksamhetsskuld hade redan fått sitt uttryck i form av den nationalbelöning, som tidigare tilldelats dem; och det var nu icke meningen att göra detta om igen.

Likaledes är det icke alldeles riktigt, då motionären säger, att pensionerna tilldelades vederbörande oberoende av och såsom ett tillägg till de pensioner, de ägde att uppbära på grund av innehavd tjänst. Det förhöll sig tvärtom så, att just hänsynen till förut innehavd pension var anledningen till att flaggunderofficeren Hansson icke ansågs böra komma i åtanke; och vad de övriga beträffar, så modifierades det understöd, som de erhöles, allt efter beloppet av den pension, de förut innehade på så sätt, att de, som förut icke hade någon pension eller en som endast uppgick till 67 kronor, fingo ett understöd av 450 kronor, medan en av dem, som redan förut åtnjutit en pension av 400 kronor, nu fick ett understöd av 300 kronor. Hansson, som redan hade en pension av 1,082 kronor 52 öre, ansågs icke böra komma i fråga.

Så vitt jag kan se, har sedermera icke något kommit emellan, som rimligtvis kan föranleda riksdagen att frångå den princip, som då låg till grund för riksdagens beslut, och jag kan således icke se, att någon anledning förefinnes att nu bifalla den motion, som blivit väckt, om en särskild pension till flaggunderofficeren Hansson. Jag har därför varit ense med utskottet om att yrka avslag å motionen och ber, herr talman, få vidhålla det yrkandet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talman en proposition först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därpå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 27 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 97 ja mot 57 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 28—39.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 40, angående fyllnadspension åt adjunkten E. G. J. Lilljebjörn.

Ang. fyllnadspension åt adjunkten E. G. J. Lilljebjörn.

Uti punkten 37 under tionde huvudtiteln hade Kungl. Maj:ts föreslaget riksdagen medgiva, att adjunkten vid högre lärarinneseminariet *Erik Gustaf Jonas Lilljebjörn* måtte från och med månaden näst efter den, vari han avginge från sin adjunktstjänst, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig fyllnadspension till belopp av 880 kronor.

Utskottet hemställde att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår av en anteckning i slutet av utskottets betänkande, har jag icke haft tillfälle att i utskottet deltaga i behandlingen av förevarande punkt. Fastän utskottets avstyrkande är enhälligt, skall jag emellertid be att få taga kammarens tid i anspråk ett ögonblick rörande den förevarande pensionsfrågan.

Det gäller här en adjunkt Lilljebjörn vid högre lärarinneseminariet, vilken tjänat i skolans tjänst på ett, enligt vad alla intygsgivare förklara, utmärkt sätt under sammanlagt ungefär 40 år. Men förra delen av denna tjänstgöring infaller vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, och endast de 23 senare åren vid högre lärarinneseminariet i Stockholm. Som enligt allmänna regler nämnda tidigare tjänstgöring icke inräknas vid beräkning av lön och pension, står Lilljebjörn nu vid sin avgång inför den utsikten att trots sin långa och trogna tjänst icke få uppbära mera än 1,920 kronor i pension, vilket för honom, som är ekono-

Ang. fyllnads- miskt illa situerad, betyder detsamma som en mycket otillräcklig
pension åt bärning på hans gamla dagar.
adjunkten E.G.

J. Lilljebjörn
(Forts.)

Om Lilljebjörn hade haft hela sin tjänstgöring förlagd till högre lärarinneseminariet, om han således i detta ögonblick hade avgått som adjunkt i högsta lönegraden, skulle han fått en pension av 3,400 kronor i stället för de 1,920 som nu tillfalla honom. Är det då icke rimligt att taga någon hänsyn till hans föregående tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan? Utan tvivel är det så, icke blott därför att skolans verksamhet har en betydelse, som väl låter den jämföras med ett statens läroverk, utan också därför, att så sent som föregående år finnes ett prejudikat, då riksdagen i ett mycket närbesläktat fall tagit hänsyn till en läroverkslärares tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan vid avmätandet av hans pension.

Vad Kungl. Maj:t här föreslår är endast en kompromiss. Kungl. Maj:t har icke begärt, att hela den tid, Lilljebjörn tjänstgjort vid Fjellstedtska skolan, skall räknas honom till godo vid pensionsunderlagets avmätande, utan endast den del därav, som ungefär motsvarar vad den berörde adjunkten Ohlander förra året enligt riksdagens beslut fick tillgodoräkna sig såsom tjänstgöringstid vid berörda skola, vid bestämmandet av hans pension. På denna grund har Kungl. Maj:t föreslagit ett belopp av 2,800 kronor såsom pension åt Lilljebjörn. Om herrarna betänka, att under normala förhållanden hans pension skulle varit 3,400 kronor efter dessa 40 års arbete i skolans tjänst, så måste väl den begäran Kungl. Maj:t framställt förefalla synnerligen rimlig.

Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna och icke minst till Lilljebjörns ekonomiska ställning, som är sådan, att han icke har något annat att leva av än vad han i pension kan få, vädjar jag till kammaren, om icke här föreliggande starka skäl att bifalla vad Kungl. Maj:t med stöd från statskontoret har föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Kristensson: Inom utskottet granskade vi denna sak och funno då, att det icke förhåller sig alldeles så med det prejudikat, som här är åberopat, som utskottets ärade vice ordförande velat göra gällande. Om vi gå till statsverkspropositionen för i fjol, så skola vi finna av den jämförelse, som där göres mellan läroverksadjunkten Ohlander, som här förts på tal, och ett par andra personer, som tjänstgjort vid samma skola, Fjellstedtska skolan, att det där anförda fallet icke är analogt med det nu föreliggande. Det heter där: »Med anledning av vad Ohlander yttrat angående hans tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan och det värde i avseende å nu förevarande fråga, som han tillmätt samma tjänstgöring, finner jag mig icke böra underlåta att här erinra om två under år 1911 gjorda framställningar

om rätt för Öhlander att vid erhållande av pension få räkna sig till godo viss tjänstgöring som lärare vid Fjellstedtska skolan».

Det framgår således att det icke är fullt riktigt, såsom här uppgivits, att riksdagen, då den tillmätte förhöjd pension åt Öhlander, gjorde det på de meddelade grunderna. Det skedde av helt andra motiv, vilka jag dock anser mig icke behöva meddela. Riksdagen har tvärtom år 1911 och även vid ett föregående tillfälle förklarat, att riksdagen icke anser Fjellstedtska skolan vara av den beskaffenhet, att de personer, som där äro anställda i privat tjänst, böra vara likställda med statens befattningshavare i fråga om den tid, de böra ha tjänstgjort för att få pension.

Ang. fyllnade-
pension åt
adjunkten E. G.
J. Lilljebjörn.
(Forts.)

Jag ber att få erinra om, att Lilljebjörn har rätt till en icke ringa pension på grund av den befattning, han har haft vid statens skolor. Skulle riksdagen slå in på denna nya princip nu, så blir följden den, att riksdagen får lämna pension på stat åt alla dem, som nu hava anställning vid den ena eller andra privata skolan, en princip, som emellertid riksdagen, och isynnerhet denna kammare, flera gånger förut icke velat vara med om. Vill man utsträcka denna princip, så kan man icke göra det allena i det enskilda fallet, utan då skall man ha en allmän utsträckning över hela linjen, ty det är icke rättvist, att en eller annan får en sådan förmån, under det att den stora massan icke får det.

Under framhållande av att bankoutskottet hållit sig till de linjer, som riksdagen förut uppdragit i dessa saker, skall jag be att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan och avslag på den kungl. propositionen.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Stockholm och *Hagberg*.

Herr Vahlquist: Herr talman! Av utlåtandet ser det ju ut, som om utskottet varit enhälligt i det beslut, som fattats. Jag ber emellertid få påpeka, att detta icke var förhållandet, ty för min enskilda del var jag av en annan mening, då jag fann goda skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning om tilläggspension åt Lilljebjörn. Emellertid ansåg jag lönlöst driva frågan, då jag stod tämligen ensam, utan fann mig i mitt öde och reserverade mig icke. Jag har emellertid icke något emot, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, för vilket jag, som sagt, vid ärendets behandling i utskottet funnit goda skäl tala.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 41—45.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Ang. pension åt
direktören för
åkerbrukskolo-
nien Hall
F. Fant.

Punkten 46, angående pension åt direktören för åkerbrukskolonien Hall F. Fant.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte medgiva, att direktören för åkerbrukskolonien Hall Fredrik Fant finge från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådda 63 levnadsår avginge från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av fyra tusen kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herrar *Holmquist, Gelotte, Söderberg* i Stockholm, *Kristensson, Carlson* i Herrlunga och *Hagberg*, vilka på anförda skäl ansett, att pensionen borde sättas till allenast 3,600 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Kristensson*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår av betänkandet, är det icke mindre än sex ledamöter av bankoutskottet, som reserverat sig på denna punkt. Vår reservation är ganska kort, och jag skall därför taga mig friheten att läsa upp densamma. Den lyder:

»Även utskottet finner goda skäl anförda för beviljande åt Fant av en statspension. I tjänsteställning torde hans innehavda befattning vara närmast jämförbar med direktörens för Bona tvångsuppfostningsanstalt. För sistnämnda befattning skulle pensionsbeloppet, därest han vore uppförd å ordinarie stat, utgöra 4,000 kronor. Emellertid har Fant icke såsom fallet är med föreståndaren för Bona fått vidkännas några pensionsavgifter, vid vilket förhållande utskottet anser, att pensionen bör sättas något lägre eller i förevarande fall till 3,600 kronor.»

Jag skall först något närmare motivera detta. Föreståndaren för anstalten vid Bona har att erlægga 200 kronor om året i pensionsavgifter. Föreståndaren för Hall har däremot aldrig betalat några pensionsavgifter. Det kan därför icke vara rimligt att sätta pensionsbeloppet för den ene till samma belopp som för den andre. Jag ber att få erinra om, att staten har den principen, att avgifterna för pensionen böra avdragas lönen. Staten betalar sålunda till de befattningshavare, vilkas lön utgår enligt tredje lönegraden, icke 8,100 kronor, utan blott 7,800 kronor; 300 kronor avgå i pensionsavdrag. Jag skulle kunna uppvisa flera sådana exempel på denna av staten antagna princip.

Nu har jag, sedan utskottet behandlat denna fråga, fått sådana upplysningar, att det, om jag hade erhållit dem förut, är mycket troligt, att jag för min del icke kunnat gå med på någon pension åt direktören vid Hall. Det har nämligen varit sådana förhållanden därute, att man kan draga starkt i tvivelsmål, hurvida det över huvud taget kan vara skäl att bevilja Fant någon pension alls. Jag skall dock icke, då läget är sådant, att riks-

dagen inom ett par dagar kommer att upplösas, gå närmare in på denna sak, utan nöja mig med att yrka bifall till reservationen. Jag tycker, att det här föreslagna beloppet är fullt tillräckligt, då Fant enligt lag icke skulle vara berättigad till någon pension.

Ang. pension åt direktören för åkerbrukskolonien Hall F. Fant.

(Forts)

Jag har även hört berättas från ganska trovärdigt håll, att styrelsen skulle vara benägen att, utöver vad staten kunde komma att bevilja, lämna någon tilläggs pension antingen i form av hyresbidrag eller på annat sätt.

Jag skall emellertid, som sagt, inskränka mig att yrka bifall till reservationen.

Herrar *Jonsson* i Gumboda och *Hagberg* instämde häruti.

Vidare yttrade:

Herr *Wijk*: Reservanterna basera sitt yrkande därpå, att enligt deras åsikt direktören för Hall närmast är att jämföra med föreståndaren för Bona, och då den senares rätt till pension på 4,000 kronor är förenad med skyldighet för honom att vidkännas ett avdrag å lönen motsvarande pensionsavgifterna, så borde föreståndaren för Hall, vilken ej är underkastad dylikt avdrag, erhålla en pension, som understege 4,000 kronor med ett motsvarande belopp.

Härvid är dock först att märka, att det finnes en skillnad beträffande lönevillkoren mellan de båda föreståndarna vid Hall och Bona. Båda åtnjuta naturaförmåner, men den förre har 6,000 kronor i lön, den senare däremot 5,500 kronor. Det förefaller då rimligt att även vid bestämmande av pension taga någon hänsyn till detta, och i så fall borde pensionen till föreståndaren vid Hall vara något större än pensionen till föreståndaren vid Bona. Emellertid föreslås här lika stor pension för båda två, och därmed får väl den skillnad, som består däri, att den ene erlagt pensionsavgifter och den andre icke, anses utjämnad.

Om man åter fäster sig vid mera personliga synpunkter, är det att lägga märke till, att direktör *Fant*, vars pension det nu är fråga om, varit en banbrytande man på sitt område. Han har år 1882 blivit föreståndare för åkerbrukskolonien Hall, och sedan under hela sitt liv oavbrutet lett densamma, tills han nu vid 63 års ålder anses vara utsliten och tvungen att avgå. Det är klart, att man måste fästa avseende vid en sådan gärning och betrakta den som en faktor, vilken man även i pensionsavseende har att räkna med.

Innan *Fant* övergick till befattningen vid Hall, innehade han en tjänst vid fångvården, som, därest han behållit den, utan tvivel skulle hava lett honom till en befattning med 4,000 kronors pension. Han lämnade dock sin tjänst vid fångvården och övergick till den osäkra och på den tiden mindre väl avlönade

Ang. pension åt
direktören för
åkerbrukskolo-
nien Hall
F. Fant.
(Forts.)

platsen vid Hall på uppmaning av dåvarande chefen för fångvårdsstyrelsen, som samtidigt var chef för Hall och som ansåg sig i Fant äga en person, som skulle kunna lösa den svåra uppgiften att förestå denna anstalt.

Det förefaller mig av det anförda, som om ingen anledning förefinnes till avknappning i den pension, som Kungl. Maj:t föreslår, och som statskontoret funnit väl och lyckligt avvägd och därför tillstyrkt.

Herr Kristensson har nu mot förslaget anført en del argument, som dock äro av en sådan karaktär, att jag måste tillbakavisa dem. Det går icke an att från denna platsen säga, att man fått enskilda upplysningar av den art, att man känner sig tveksam, huruvida en person över huvud bör få pension eller icke. Vill man i sådant syfte inverka på kammaren, är man skyldig att väl motivera och klarlägga sin mening, så att kammaren får tillfälle att bedöma frågan med stöd av sakliga skäl och icke på sådana lösa omdömen från en enskild ledamots sida.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Wijk förenade sig herr *Vahlquist*.

Herr Kristensson: Herr talman! Den ärade vice ordföranden i utskottet gjorde skillnad mellan den avlöning, som utgår till föreståndaren vid Hall, och den som utgår till föreståndaren vid Bona, men här föreligger dock den lilla skillnaden, att löneförmånerna för föreståndaren vid Hall icke bestämts av staten, utan av den enskilda styrelsen för Hall, och staten bör väl icke, då den utmäter pensionsbeloppen, taga hänsyn till vad en privat styrelse på det ena eller andra hållet ger sina befattningshavare, utan staten får väl tillämpa de normer, som gälla för motsvarande befattningar i statens tjänst. Den enda norm, som i detta fall kan komma till tillämpning, är den lön, staten utmäter för föreståndaren vid Bona, vars befattning är nästan, ja fullständigt likartad med den nu ifrågasvarande. Jag kan således icke finna annat, än att den enda princip, som riksdagen bör tillämpa, är att sätta vederbörande i samma löneklass, som gäller för statens motsvarande ämbeten. Sedan blir det en sak för sig, om styrelsen vid Hall har ansett sig kunna ge föreståndaren där mera betalt, än staten kan ge sina befattningshavare i samma ställning.

Med anledning av vad herr vice ordföranden yttrade i slutet av sitt anförande, vill jag blott framhålla, att jag icke har sagt annat, än att de upplysningar jag fått, hade verkat på mig så, att om jag erhållit dem i tid, jag hade gått på direkt avslag. Jag kan icke finna annat, än att jag hade rätt att delgiva kammaren detta. Det har varit stora strider där ute vid Hall, och jag vill påminna om, att styrelsen för kort tid sedan avskedat en man, som varit i anstaltens tjänst i 30 år, en förman, som varit där i 17 år och en annan, som varit anställd i 12 år. Den förste fick en liten pension, de andra ingenting alls. Men direktören får vara kvar och får nu även, om

reservationen bifalles, en ganska avsevärd pension. Om kammaren här bifaller reservationen, så tror jag verkligen icke, att någon orätt vederfares Fant utan tvärtom.

Ang. pension åt direktören för åkerbrukskolonien Hall F. Fant.

(Forts.)

Herr Carlsson i Herrljunga: Herr talman! Jag skall också be att få yrka bifall till reservationen. Jag anser, att mycket goda skäl blivit anförda för den meningen, att pensionen bör nedsättas från föreslagna 4,000 kr. till 3,600 kr. Den person, det här gäller, har — såsom det redan blivit påvisat — icke betalat ett öre i pensionsavgifter. Vid sådant förhållande bjuder väl rättvisan, att han icke skall erhålla lika mycket i pension som de med honom likställda tjänsteinnehavare, vilka i flera år betalat pensionsavgifter. Skulle man härvid tillämpa lagens bestämmelser, så skulle denna person icke vara berättigad till någon pension alls. Då man emellertid här särskilt visat, att han bör ha pension, så vill jag för min del hålla före, att denna lämpligen bör bestämmas till 3,600 kr., varför jag alltså, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wahlquist: Herr talman! Här har anförts av ett par föregående talare, att direktören för Hall borde jämföras med direktören för Bona vid bestämmandet av pensionsbeloppet. Jag erkänner villigt — och det veta vi ju litet var — att bägge ifrågavarande befattningar äro av synnerligen krävande art och av tämligen jämförlig natur, men jag vill framhålla, att det dock finnes någon skillnad dem emellan, och den visar sig däri, att elevantalet vid Hall utgör i genomsnitt 175 om året, under det elevantalet vid Bona beräknats till 100, men visserligen uppgått till 110 i genomsnitt det sista året. Jag vill härmed hava påvisat, att arbetet vid Hall måste anses ha en större omfattning, åtminstone tills vidare, något som i sin mån torde få anses motivera beviljandet åt dess direktör av den större pensionen av 4,000 kronor, ett belopp, som ju direktören för Bona har rätt att påräkna. Ty låt vara att direktören för Bona betalat årliga pensionsavgifter, vilket direktören för Hall icke har gjort, så har å andra sidan direktören för Hall haft rätt avsevärt större och mera omfattande arbete. Från den synpunkten finner jag Kungl. Maj:ts förslag rättvist och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Henricson* i Karlslund och *Andersson* i Skivarp.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! I fråga om bestämmandet av pensionsbeloppets storlek i detta fall synas mig de vanliga principerna hava blivit lämnade alldeles åsido. Detta får ju anses kunna väl motiveras, om man gör gällande — vilket jag för min del visst icke vill förneka — att här ifrågavarande person har gjort sig väl förtjänt av en pension av 4,000 kronor. Det är sålunda icke för att på något sätt göra en annan mening gällande, som jag här uppträder, då jag, som sagt, fullt förstår de skäl, som

Ang. pension åt direktören för åkerbruksskolonien Hall
F. Fant.
 (Forts.)

blivit anförda för att innehavaren av här ifrågavarande tjänst skall anses berättigad till den föreslagna pensionen.

Det förefaller mig emellertid, som om försiktigheten bjöde, att man ej sloge in på den väg, Kungl. Maj:t anvisat och utskottet sedermera tillstyrkt. Det är nämligen att märka, att riksdagen har antagit en lag angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, och att denna tjänst icke faller under denna lags bestämmelser. Jag vill visst icke göra gällande, att så skulle vara fallet, men å andra sidan vill jag gärna hålla före, att dessa bestämmelser böra vara om möjligt normerande även i avseende å sådana, för vilka lagen egentligen icke är tillämplig. Att jag finner detta särskilt önskvärt, beror därpå, att det måste anses vara riktigt, att personer, som icke lyda under denna lag, icke få högre pension än de, som falla under lagen. Jag ber härvid att få göra en jämförelse mellan den här ifrågavarande personen och en annan tjänsteinnehavare, som kan anses med honom jämställd, nämligen en fängelsedirektör. De allra flesta fängelsedirektörer få enligt den nya lagen och den nya lönestaten full pension — jag utprepar full pension — med 3,700 kronor. Märken då emellertid, mina herrar, att sistnämnda kategori tjänsteinnehavare fått under hela sin tjänstetid erlägga pensionsavgifter efter de beräkningar, som ligga till grund för den nya pensionslagen, och att dessa avgifter täcka en tredjedel av pensionsbeloppet. Sålunda ha dessa fängelsedirektörer med sin fulla pension på 3,700 kronor fått betala avgifter till täckandet av en tredjedel av denna summa, medan denne man, som icke tjänat staten, utan en enskild förening — låt vara att hans arbete fullkomligt kan jämföras med en fängelsedirektör — icke erlagt ett enda öre i pensionsavgift. Han skulle detta oaktat få 300 kronor högre pension enligt utskottets förslag än en fängelsedirektör, som sålunda fått, enligt vad jag nyss sagt, bidra till sin pensionering. Tycka herrarna verkligen, att kammaren kan godkänna sådana principer? För min del kan jag åtminstone icke vara med därom. Skulle man vara med om godtagandet av dessa principer, så gjorde man därmed statstjänare i samma ställning en ganska betydande orätt, då ju dessa måste anses ha blivit för hårt beskattade, om föreliggande förslag bifölles.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med reservanternas, då jag tror, att man genom bifall till deras hemställan uppfyllt allan rättfärdighet.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Den principen har ju i regel följts, att riksdagen står obunden av vanliga bestämmelser, som gälla pensionstagare i allmänhet, när det är frågan om att bestämma pensionen för personer, som ej äro anställda i statens tjänst. Här ha nu reservanternas i olikhet med utskottsmajoriteten försökt att avpassa ifrågavarande pensionsbelopp så, att det så noga som möjligt skulle ansluta sig till beloppet för de pensionärer, som falla under pensionslagens bestämmelser. Därtill kommer, att när utskottet gått att bedöma själva frågan, så har det endast haft till-

gang till de officiella upplysningarna och de officiella utredningarna, om vilka det likväl gäller, att de kunna sägas vara av flera olika slag. Jag är alldeles övertygad om, att, om de sakförhållanden varit kända och förelegat i utskottet, som en av reservanterna sedermera fått del av — det gäller här icke blott muntliga uppgifter, utan långa skriftliga promemorior, som även jag tagit del av, med grava anmärkningar mot direktörens verksamhet vid Hall — hade dessa fakta legat framme, säger jag, så vågar jag tro, att det varit tvivel underkastat, om utskottsmajoriteten gått så långt, som den gjort, ja, om ens reservanterna gått så långt, som de gjort.

Nu är det naturligtvis litet kitsligt, det vill jag gärna medge, att, sedan man intagit en ståndpunkt och i enlighet med denna förordat en pension på 3,600 kronor, bortse därifrån och yrka rent avslag. Jag skulle visserligen på grund av de upplysningar, som framkommit, vara mycket böjd för att göra det, men det kanske icke kan anses vara riktigt, utan man får måhända hålla på det yrkande och vidbliva den ståndpunkt, som man en gång bestämt sig för — ett yrkande om rent avslag skulle förresten hava liten utsikt att vinna kammarens anslutning. När man emellertid stannar vid det yrkande, som i reservationen avses, så anser jag, i betraktande av de upplysningar, som sålunda framkommit, att denna kammare genom att bifalia ett pensionsbelopp på 3,600 kronor åt denne direktör har gått så långt, som man rimligtvis kan begära.

När det talas om, att denna person genom att frånträda sin tjänst i fångvårdsstyrelsen en gång i tiden kommit icke blott i avsaknad av laglig rätt till pension, utan kanske även i saknad av beföringsmöjligheter, som kunnat resultera i en ännu bättre plats för honom, så vill jag häremot framhålla, att det av allt att döma visat sig, att befattningen vid Hall är förenad med inkomster och olika slags förmåner, åtminstone för den nuvarande innehavaren, som gjort, att man kan anse honom icke hava blivit i någon mån lidande på det utbytte, han sålunda en gång gjort.

Jag ber att få vidhålla det yrkande, som framställts i reservationen.

Herr Leander: Herr talman! Såvitt jag kan erinra mig, har jag icke mer än en gång sammanträffat med direktör Fant, och jag kan därför icke berömma mig av någon personlig bekantskap med honom. Detta hindrar icke, att jag försökt följa hans verksamhet såsom föreståndare för kolonien Hall, och har jag om denna verksamhet aldrig hört annat än gott. Jag vet sålunda, att det är många av de pojkar med brottsliga anlag, som intagits på Hall för att där fostras, som sedan därifrån utgått som nyttiga och goda medborgare. Vid sådant förhållande måste det anses, att denna verksamhet haft en ganska stor, ja rent av en fosterländsk betydelse.

Här har nu antytts, att det förelegat en tvist på Hall mellan direktören och förmännen. Härvidlag vill jag emellertid säga, att man bör höra alla parter, innan man faller sitt omdöme.

Ang. pension åt direktören för äkerbrukskolonien Hall
F. Fant.
(Forts.)

Ang. pension åt
direktören för
åkerbrukskolo-
nien Hall
F. Fant.
(Forts.)

Det förstår nämligen var och en, att det är alldeles nödvändigt, att dessa förmän äro rent av exemplar och att de ha nödiga förutsättningar, då det gäller att föregå dessa pojkar, som på kolonien skola fostras, med goda föredömen. Huru det i själva verket förhåller sig med den antydda skismen, har jag ej närmare reda på, men vill endast erinra om, att det icke är ens fel, att två träta. Jag tror därför, att man bör, innan man kommer fram med sådana här insinuationer i riksdagen, sätta sig riktigt in i förhållandena och tänka sig före.

Det är endast detta jag velat säga, herr talman, och jag har för övrigt intet yrkande att göra.

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag skall tillåta mig med ett par ord erinra kammaren om, att utskottet icke är ensamt i sin uppfattning om storleken av den pension, som bör beredas Fant, ty fränsett Kungl. Maj:t har också statskontoret givit en liknande uppfattning tillkänna. Statskontoret säger nämligen på sidan 47 här i utskottets utlåtande: »Ehuru icke statsinstitution i egentlig mening, hade dock åkerbrukskolonien Hall till uppgift att främja ett viktigt statsändamål, vilket, om det icke på annat sätt tillgodosettes, med största sannolikhet måst bekostas av statsverket.» Detta visar således, att, om ock icke en juridisk rätt till pension här kan anses vara för handen, så är dock det oaktat pension i och för sig väl motiverad.

Vidare säger statskontoret angående själva beloppet: »Det föreslagna pensionsbeloppet, 4,000 kronor, syntes i förhållande till den av Fant åtnjutna avlöningen vara väl avvägt, och finge statskontoret fördenskull hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen bevilja ifrågavarande belopp.»

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ställer mig betänksam om riksdagen i det här föreliggande fallet bör bevilja någon pension alls då det förhåller sig så, att den anstalt, som det här är fråga om, är en rent enskild institution även om den fyller ett visst statsändamål. Vill man se efter hur riksdagen i allmänhet ställt sig till institutioner, som i och för sig kunna sägas fylla ett statsändamål, men äro rent enskilda, skall man finna, om man går in på vilka områden som helst, att någon motsvarighet till den generositet, som både reservanterna och bankoutskottet här visat, svårligen står att upptäcka. Går man exempelvis till de enskilda läroverken, flickskolor, högre goss- och samskolor o. d. och ser efter, hur rikligt staten understödjer där anställda lärare och lärarinnor, skall man finna, att det visserligen numera beretts dem pensionsmöjlighet till en del genom något understöd från statens sida, men det är på helt annat och blygsammare sätt, än det här är fråga om. Detsamma skall man finna allestädes i samhällslivet, att enskilda institutioner, även om de fylla ett allmännyttigt ändamål, icke på långt när åtnjuta sådant under-

stöd från statens sida, som här ifrågasättes såväl av utskottsma-
joriteteten som av reservanterna.

Jag vill icke bestrida, att ej idetta fall saken borde ordnas på något sätt för den ifrågavarande institutionen liksom man gjort för de enskilda skolorna. Men man skall hålla på någon rättvisa och icke skena i väg. Därför att det händelsevis är några, som känna denna direktör och vilja föra fram hans sak, kan man icke gå med på något av de belopp, som här äro föreslagna. Vi skola komma ihåg, att en vanlig statstjänsteman, såsom herr Carl Persson framhöll, i regel bidrager till en tredjedel av pensionen med egna avgifter. I detta fall har vederbörande icke erlagt ett öre, och när så en grupp reservanter vilja sätta ned det föreslagna beloppet med endast 400 kronor, beskärmar man sig över det. Vill man göra rättvisa gent emot statstjänstemännen, bör man sänka pensionsbeloppet till två tredjedelar av det belopp, som här är föreslaget, och alltså sätta det till 2,600 kr. Det är ett pensionsbelopp, som jag kan finna, att man bör kunna stå för i någon mån. Och då har ändock riksdagen behandlat denna sak betydligt mera välvilligt, än riksdagen i allmänhet behandlar enskilda institutioner, som fylla ett allmännyttigt ändamål.

Jag är sålunda benägen, för att skipa rättvisa gent emot andra tjänstemän, att yrka, det pensionen bestämmes till 2,600 kronor. Det är ett pensionsbelopp, som man kan vara med om att bevilja, om man icke vill begå en orättvisa. Det är för mycket vad som föreslagits både av utskottet och av reservanterna. Jag yrkar därför, att beloppet sättes till 2,600 kronor.

Häruti instämde herrar *Berg* i Munkfors och *Borg*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Holmquist m. fl. i ämnet avgivna reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Rydén under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med den under 2:o) upptagna propositionen.

Punkterna 47 och 48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49,

Lades till handlingarna.

Punkten 50.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Ang. pension åt
direktören för
åkerbrukskolo-
nien Hall
F. Fant.
(Forts.)*

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 7 och 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—16.

Kammaren biföll de av utskottet i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—37.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 38 och 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40, angående understöd åt aktiebolaget Svenska Amerika—Mexikolinjen för uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Nordamerika.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkten 42 av förevarande huvudtitel hemställde utskottet, att riksdagen måtte, på de villkor, som innefattades i det mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och aktiebolaget Svenska Amerika—Mexikolinjen, å andra sidan, avslutade kontrakt, av det utav riksdagen såsom understöd till aktiebolaget Svenska Amerika—Mexikolinjen för uppehållande under tiden från medlet av år 1912 till 1916 års utgång av regelbunden förbindelse med ångfartyg (motorfartyg) mellan Sverige samt Nordamerikas Förenta Stater och Mexiko, ävensom eventuellt Västindien, beviljade anslag å 600,000 kronor på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talman på begäran ordet till

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman! Det är, såsom framgår av utskottets utlåtande, icke små summor, som staten lämnar till enskilda bolag. Det har ju varit kutym här i svenska riksdagen, att man haft rättighet att något granska verksamheten inom de bolag, som få statsunderstöd, vare sig det gäller subvention åt rederibolag eller det gäller understöd på andra huvudtitlar, det har varit tillåtet att ingå på en granskning av bolagens verksamhet såväl ur nationalekonomisk synpunkt, ifråga om den nytta denna verksamhet kan ha för landet i dess helhet, som ock ur den synpunkten, huruvida dessa sammanslutningar i sitt förhållande till hos dem anställda arbetare verkligen göra sig förtjänta av understöd och härvidlag upprätthålla sådana principer, som för staten och statens medborgare kunna vara de bästa.

Då flertalet av dessa rederibolag ha sitt säte i Göteborg och alltså arbeta i Göteborgs hamn, kan jag icke underlåta att här påkalla riksdagens och statsmakternas uppmärksamhet för vissa förhållanden, som existera där nere i dessa bolags verksamhet.

Jag ber då först att få erinra om att dessa bolag äro helt anslutna till en förening, som heter Sveriges Redareförening, och denna å sin sida har ingått ett kontrakt med Svenska Arbetsgivareföreningen, i vilket det heter i punkt 2: »Sveriges Redareförening förpliktar sig häremot att tillförbinda en var av sina medlemmar att, därest konflikt uppstår i hamn, där ett till Svenska Arbetsgivareföreningen anslutet stuveriföretag finnes,

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

a) giva sådant stuveribolag företräde till lossning och lastning;

b) där så av den i mom. 4 här nedan omnämnda samman-
 satta delegationen fordras, icke giva till Transportarbetareför-
 bundet ansluten fackförening arbete i annan hamn;

c) där så ske kan, sörja för, att i mån av behov lossnings-
 manskap medföres å fartygen.

Varje rederi är med avseende å detta moment ansvarigt för
 vad dess kaptener eller andra underlydande göra och låta.

3) Sveriges Redareförening förbinder sig att verka för,
 att utländska rederier i händelse av konflikt ställa sig solidari-
 riska med de till Sveriges Redareförening anslutna rederier», och
 så står där ytterligare några satser.

Som man finner härav, ha dessa rederier, varav flera åtnju-
 ta statssubvention, ingått uti en förening med uppgift närmast
 att pressa ned arbetslönerna så mycket som möjligt.

Jag skall dessutom meddela för att få det till protokollet
 antecknat, lydelsen av de arbetskontrakt, som dessa båtars
 rederier ha med sina arbetare vid Göteborgs hamn. Jag anser
 ett sådant dokument vara av den vikt och betydelse, att det
 verkligen bör intagas i kammarens protokoll. Jag utesluter före-
 kommande namn och övergår till punkt 1. Den lyder så här:

»Arbetaren åligger att under den tid han är i kontorets
 tjänst utföra alla de till lossning, lastning, transporter och be-
 handling av gods hänförliga eller därmed sammanhängande ar-
 beten vare sig på fartyg, pråm eller i hamn, vilka han av kon-
 torets tjänstemän, rederiernas stuvare eller stuverientreprenörer
 eller hos dem anställda förmän anmodas verkställa såväl söcken-
 dag som, om så vid undantagsfall påfordras, söndagar och helg-
 dagar samt nattetid, och är arbetaren skyldig att skyndsamt,
 beredvilligt och flitigt förrätta de arbeten, som åläggas honom,
 att genast ställa sig arbetsledningens föreskrifter till efterrättelse
 och städse iakttaga ett nyktert och anständigt uppförande.»
 Och så står det vidare i punkt 2: »Arbetaren garanteras att till-
 sammans med de övriga hos» — och så kommer det namn på
 vissa linjer, som äro statssubventionerade — »arbetande och
 med hamnarbetskontorets kontrakt försedda arbetare med före-
 träde beredas arbetstillfälle hos ovannämnda arbetsgivare vid
 samtliga av dess arbeten vid Göteborgs hamn och att erhålla avlö-
 ning härför enligt omstående allmänna bestämmelser. Den arbete-
 ren för varje dag tillkommande arbetslönen bokföres å kontoret i
 en arbetaren tilldelad kontrabok samt utbetalas på sätt arbetsgi-
 varen finner lämpligt, dock senast varje fredag för under närmast
 föregående sju dagar utfört arbete. Av den arbetaren sålunda
 tillkommande avlöningen skall till kontoret inbetalas varje vecka
 en krona, om veckoförtjänsten understiger 24 kronor och två kro-
 nor, ifall densamma uppgår till minst detta belopp.

Sedan arbetaren under sex månader varit anställd å detta kon-
 trakt, skall genom kontorets försorg den på så sätt inestående

avlöningen insättes i sparbänk eller på annat sätt göres räntebärande till arbetarens förmån.

På samma sätt förfäres därefter var tre månaders dag med den innestående avlöningen, tills den uppnått ett belopp av kronor 200, varefter arbetaren, om han så begär, äger rätt utfå hela sin veckoförtjänst oavkortad.

Arbetarens hos kontoret innestående tillgodohavande med ränta utbetalas till honom, då han kontraktsevenligt lämnar sin anställning.

3. Infinner sig ej arbetaren å bestämmd arbetsplats å utsatt tid, avlägsnar sig därifrån utan förmans tillåtelse, uppträder berusad eller visar olydnad och trots mot förmän eller fartygsbefäl, skall han av förmannen genast skiljas från arbetet, och kan han för sådan förseelse tilldelas varning av kontorets föreståndare.

4. Arbetare, som två gånger tilldelas varning enligt föregående paragraf och åter gör sig skyldig till liknande förseelse, kan av kontoret omedelbart avskedast. Gör arbetaren sig skyldig till stöld eller annan oärlighet, äger kontoret rätt att genast avskeda honom. Arbetare, som avskedast på grund av ovanstående bestämmelser, har förverkat hos kontoret innestående penningar, vilka skola användas till hos kontoret anställda arbetares bästa på sätt, som styrelsen för västra kretsen av Sveriges Redareförening äger bestämma.

5. Under den tid detta kontrakt gäller får arbetaren under inga omständigheter deltaga i strejk eller blockad eller vägra utföra honom anvisat kontraktsevenligt arbete. Bryter arbetaren häremot, går han förlustig och har till kontoret förverkat hos detsamma innestående belopp.

Om på grund av naturhinder eller på annat sätt den reguljära ångbåtstrafiken mellan Göteborg och utlandet skulle längre tid än en vecka avbrytas, äger kontoret rätt att upphäva detta kontrakt utan uppsägning, men förbinder sig kontoret att i så fall till arbetaren utbetala halv veckolön kronor 11:50 under två veckor, såvida ej motsvarande inkomst genom annan sysselsättning kunnat beredas arbetaren» — den enda rättighet arbetaren har enligt detta kontrakt.

»7. Därest detta kontrakt icke från någondera sidan uppsagts senast två månader före kontraktsårets utgång, är det på oförändrade villkor förnyat på ytterligare ett år och så vidare allt framgent med samma uppsägningstid.

Kontraktet är undertecknat såväl av arbetaren å ena sidan som av direktören Indebetou för Göteborgs hamnarbetarkontor å andra sidan.

Jag vill nu nämna, att enligt de uppgifter jag fått, lär det finnas icke mindre än tre olika typer av dylika kontrakt. Skillnaden ligger huvudsakligen på décompte-systemet. Enligt somliga kontrakt uppgår det belopp, som redareföreningen har innestående, till 300, enligt andra till 200 kronor, och i det tredje

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

slagets kontrakt lära andra villkor vara bestämda för pennin-
 garnas uttagande. Det var visst så, att, när man skrev det ur-
 sprungliga kontraktet, gick icke betalningen upp till de belopp,
 man hade stadgat, varför man såg sig tvungen att ändra inbetal-
 ningsbestämmelserna, så att föreningen kunde få in dessa belopp.

Man har vidare gjort på det sättet, att man underskrivit
 dessa kontrakt icke vid samma tid på året utan vid olika tider
 av året, för att kunna ha arbetarna i sin hand. Detta verkar så,
 att arbetarnas levnadsstandard sjunkit ned och att bland de ar-
 betare, som arbeta i Göteborgs hamn vid de statssubventione-
 rade linjerna, är tillståndet i högsta grad olyckligt. Jag skall
 tillåta mig att ur en i dagarna utkommen broschyr återgiva
 av mantalskontoret i Göteborg inhämtade uppgifter rörande dessa
 arbetares inkomster för år 1911 meddela följande. Uppgifterna
 avse 947 stuveriarbetare. De bäst avlönade av dessa ha en me-
 delinkomst av 1,023 kronor 93 öre. »Betecknande nog är det
 över halva styrkan som icke kommer längre än till mellan 1,000
 och 1,100 kronor i årsinkomst. Räknan man alla övriga, som
 arbeta vid hamnen, utan att deras inkomst går upp ens till be-
 skattningsbart belopp — deras antal torde gå upp till 700
 å 800 man — så kommer nog medelinkomstsiffran att stanna
 vid 800 å 900 kronor. Och dock är det icke här fråga om dåliga
 konjunkturperioder utan om ett exceptionellt gynnsamt högkon-
 junktursår.»

Man måste jämföra dessa förhållanden med förhållandena
 i vissa andra hamnar. I Oxelösund var medelinkomsten per ar-
 betare kronor 1,333:—, i Malmö 1,200:—, i Landskrona 1,200:27,
 i Trälleborg 1,163:07 o. s. v. Det är därför, enligt dessa uppgif-
 ter, givet, att de bestämmelser, som gälla vid dessa av staten
 gynnade linjer i Göteborg, i fråga om vid hamnen förekommande
 lastnings- och lossningsarbeten äro i högsta grad olyckliga för
 därvarande stuveriarbetare.

Jag skall tillägga, att man där har gått till väga på det
 sättet, att man har tre eller fyra slags arbetare. Först har man
 kontrakterat på sätt jag nyss sade. Det var ursprungligen med
 500 man, men så blev det konflikt, och då ökades antalet till
 800. Vidare utdelar man mässingsbrickor till en del andra, som
 skola på sätt och vis komma i åtnjutande av arbete efter de
 kontraktsanställda, och så finnes en tredje typ arbetare, åt vilka
 man lämnar ut ett slags pappersbrickor, och så kommer i fjärde
 rummet en massa lösa arbetare. På det sättet lär man i hamnen
 skrapat ihop en 400 å 500 man mera än behövt varit. Ur natio-
 nalekonomisk synpunkt kan detta icke vara gagneligt och lyckligt
 för landet. Och hur ser det ut i hamnen?

Jag har, icke på grund av mitt riksdagsmannaskap och icke
 på grund av att jag kanske kan kallas arbetarledare där nere, utan
 på grund av min borgerliga anställning fått anledning att syssla
 med detta. På grund av min anställning som lärare vid Göte-
 borgs folkskolor har jag nämligen kommit i beröring med stu-

veriarbetare gång efter annan och har sett, huru nöden och eländet bland dem äro oerhört stora, och hur man där måste på barmhärtighetens väg hjälpa dem under vintermånaderna. Så tog jag mig friheten en dag att gå ned till hamnkontoret för att se, hur det i verkligheten förhöll sig. Där står en förman på en kateder och där stå hundratals män, bleka, hungriga och magra. Alla sträcka upp handen och tigga och bedja att få arbete. Förmannen plockar ut en här och en där. Det har berättats mig, att de, som kunna på ett eller annat sätt vid sidan bjuda något, de ha företräde. Vidare existerar det ett prickningssystem och dylikt. Redareföreningen har tillsatt särskilda inspektörer, som skola pricka obehöriga. Det prickades 150 man blott för ett halft år sedan på det sättet. Kontrakten äro så skrivna, att dessa arbetare äro skyldiga att arbeta 24 timmar i sträck om så fordras, annars kunna de avskedas, och de penningar, som de ha inestående i rederiet, tillfalla kontoret. Det är inga småsummor som det gäller. Det är 250,000 kronor i runt tal man försäkrat sig om.

Jag kan icke hjälpa, att jag tycker att statsmakterna böra gripa in härvidlag, i synnerhet beträffande de linjer, om vilka det här är fråga och som åtnjuta statssubvention, och se till, att för framtiden dessa förhållanden bli ändrade. Det är icke för samhället lyckligt, att stora arbetarekårer på det sättet sjunka ned. Och var och en, som läst litet om, hur det går med stora samhällslager, då makten uteslutande ligger på ena sidan, och där den andra parten är lamslagen, kan förstå detta. Se på England, där måste statsmakterna gripa in för att hindra stora lager av befolkningen att sjunka ned. Och jag undrar, om man i dessa försvarsintressets tider kan förvåna sig över, om dessa arbetare icke känna så vidare stor skillnad på att sortera under herr Indebetous och redareföreningens spira eller under ryskt välde. Jag tror, att det är naturligt, om det för dem icke synes vara så stor skillnad. Jag är upprörd över dessa förhållanden och vill för min del framhålla, att det är riksdagens plikt att, då det blir fråga om ytterligare statssubventionering, verkligen taga denna sak i allvarligt betraktande och se till, om icke villkoren kunna på ett eller annat sätt ändras så, att dessa arbetare kunna föra vad man har rätt att kalla en människovärdig tillvaro och icke på dylikt sätt prickas och bliva utan arbete, varigenom de själva och deras hustrur och barn få svälta, under det andra arbetare gynnas obehörigt. I andra hamnar har det kunnat ordnas på bättre sätt.

Jag har icke kunnat underlåta, herr talman, att påkalla riksdagens uppmärksamhet för dessa förhållanden. De ha i kretsar som äro hemma på dessa områden, väckt mycket stor uppmärksamhet och ha varit föremål för artiklar både i Social Tidskrift och på många andra håll. Det är oefterrättliga och upprörande förhållanden, som icke borde tolereras vid statssubventionerade linjer.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.*

(Forts.)

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

Herr *Bengtsson* i Göteborg instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Indebetou*: Herr talman! Då den föregående ärade talaren nu ansett lämpligt att upptaga kammarens tid och även kammarens protokoll med långa uppläsningar av kontrakt och andra saker, må det även tillåtas mig att i korthet bemöta, vad han här anför.

Han har först klandrat, att de rederier, som i den föreliggande punkten av Kungl. Maj:t föreslagits till statsunderstöd, tillhöra en sammanslutning bland redarne, som har en överenskommelse med Svenska Arbetsgivareföreningen och även internationella överenskommelser. Däremot vill jag endast säga, att det förvånar mig, att talaren synes vilja förmena arbetsgivarna samma sammanslutningsrätt, som arbetarne själva i hög grad fordra och säga att de ha rätt till.

Det första var ett många år gammalt kontrakt, som han här roat sig med att läsa upp, och det har icke den betydelse, han vill giva detsamma, utan det har endast betydelse vid konflikter. Och vad göra icke arbetarna själva vid konflikter? De försöka på allt sätt vinna understöd av sina kamrater och liktänkande i landet, och icke nog med det utan just transportarbetareförbundet söker även, som vi veta, icke endast på allt sätt vinna ekonomiskt understöd i utlandet utan skada många alldeles utanför en konflikt stående företag genom en hänsynslös bojkottning. Jag tycker sålunda icke, att denna sak borde ha anförts från denne talares håll. Jag vill icke klandra, att denna solidaritetskänsla tager sig uttryck, ty jag förstår, att så måste vara, men man må icke förmena andra medborgare att vara solidariska, om de så önska.

Sedan har talaren här hugnat kammaren med en lång uppläsning av innehållet i några arbetskontrakt, som äro tillämpade i Göteborg, och jag skall icke ingå på att i detalj relatera, vad han sagt, då det ju ändå kommer att återfinnas i protokollet, men jag skall säga, att, om dessa kontrakt vore så rysligt förmånliga för arbetaren, så förvånar det mig, att över hälften av arbetarne begärt att få sådana kontrakt och tagit dem utan svårighet. Dessa villkor ha sedan förbättrats, när vederbörande begärt att få dem ändrade. Senast i fjol skedde en dylik ändring. Nu äro dessa kontrakt vidare alldeles frivilliga, och den, som icke vill, behöver icke skriva under dem. Det kan ju icke vara något att klandra redarne för, då arbetarne själva anse det som en förmån att ha dessa kontrakt.

Nu berättade herr *Kristensson* oss en mängd härresande historier om hamnarbetarnes förhållanden i Göteborg. Samma klagomål och samma siffror, som han här framkommit med, stodo för några år sedan att läsa i hans tidningsorgan »Ny Tid». Jag lät då en opartisk person som därom anhöll få granska dessa uppgifter — det var en medarbetare i »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning» — och det befanns vid denna granskning, att »Ny Tids» uppgifter voro

oriktiga. Herr Kristensson hade påstått, att medeltalet av arbetarnes årsinkomster var obetydligt över 1,000 kronor, men den undersökning, som »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning» verkställde, visade, att vårt påstående om, att detta medeltal för de kontraktsanställda arbetarna utgjorde 1,350 kronor, var riktigt. Vad kan detta olika resultat bero på? Jag kan icke förstå annat, än att det beror därpå, att arbetarne deklarerat felaktigt. Arbetarne deklarerade den tiden själva, nu göra vi det för dem, och nu bliva uppgifterna riktiga. Härmed vill jag dock icke alls hava sagt, att arbetarne avsiktligt gjort feldeklaration. Herr Kristensson torde själv kunna taga reda på denna sak genom »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings» artiklar från den tiden. Den högsta arbetsförtjänsten var då över 1,800 kronor.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.
(Forts.)*

Ett annat av herr Kristenssons påståenden, som det torde vara av betydelse att bemöta, är det påståendet, att det skulle tagits in flera hundra man mer än vad som behöves. Detta är icke alls riktigt. Det händer i alla hamnar, att trafiken är ganska oregelbunden, den ena veckan behövs det dubbelt så många arbetare som den andra, emedan fartygen komma så oregelbundet. Dock är Göteborgs hamn den av Sveriges hamnar, som har den mest reguljära trafiken och den jämnaste sysselsättningen för arbetarne. Nu finnes det med dessa av herr Kristensson så förkättrade arbetskontrakten anställda cirka 800 man, och de extra arbetarne i Göteborg veta väl, att de liksom förhållandet är i andra hamnar icke kunna få jämn sysselsättning. I alla fall hålla de sig år från år kvar i hopp om att kunna få anställning på kontrakt, så fort någon ledighet uppstår. Om det nu vore så dåligt ställt för dem, som herr Kristensson säger, så förundrar det mig mycket, att arbetarne icke söka sig ifrån detta stora elände särskilt under så goda år som 1912 och 1913.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid. Jag har med det sagda endast velat påpeka, att hela den framställning, som herr Kristensson gjort, är byggd på skeva grunder och oriktiga uppgifter, och det förvånar mig, att icke herr Kristensson i förväg gjort sig bättre underrättad om de av honom berörda förhållanden.

Herr Rydén: Det var nog flera än jag, som med uppmärksamhet och stigande förvåning hörde det anförande, som hölls av herr Kristensson, och jag har med stort intresse även taget del av det svar, som herr Indebetou hade att avgiva.

Herr Indebetou yttrade i slutet av sitt anförande, att vad herr Kristensson sagt var byggt på skeva grunder. Jag skulle vilja fråga, om dock icke själva huvudsaken kvarstår odementerad, nämligen det förhållandet, att décompte-systemet tillämpas i Göteborg. Detta bestred icke herr Indebetou. Arbetsgivarna innehålla av arbetarnas avlöning ända upp till 200 à 300 kronor, och dessa penningar gå arbetarna förlustiga, för den händelse de skulle avskedas under en arbetskonflikt i hamnen. Detta sakförhållande uppfattar jag tillsvidare såsom varande fastslaget.

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

Vidare lämnade herr Indebetou icke något bemötande av den uppgiften, att arbetarna vid risk av avsked skulle vara skyldiga att deltaga i arbetet på vilken tid som helst under dygnets alla 24 timmar.

Angående décompte-systemet vill jag säga det, att de, som voro med, när de stora avtalsdebatterna förekommo här i riksdagen, erinra sig nog, att décompte-systemet då var starkt på tal och att vi voro eniga om att utdöma detta system. Det är ju också bekant, att den gamla arbetsavtalskommittén utdömde detta system såsom fullkomligt orättfärdigt och — jag vågar säga det — otillätligt i kampen mellan kapital och arbete. Det utdömdes som ovärdigt, och där detta system tillämpas såsom i Göteborgs hamn, så blir det ju ett fullkomligt slaveri för arbetarna.

Under sådana förhållanden vill jag säga, att vi som äro satta här för att bevaka icke bara den ena partens intressen utan också den andras, vi böra se upp med dessa Göteborgsbolag, som begära statssubvention. Här finns en rad i årets statsverksproposition, som äro anmälda till erhållande av dylik subvention. Vi veta, huru en av dessa statssubventionerade redare och arbetareförtryckare reser omkring och arbetar för att få understöd för ett företag, som avser att med statsbidrag flytta folk över från Sverige till Amerika. Om jag förut känt till vad som här meddelats av herr Kristensson, hade jag för min del i utskottet bestämt yrkat, att detta ärende icke måtte avgöras av denna riksdag. Ty innan vi gå till votering i denna fråga, böra vi hava klart för oss, huruvida statens medel användas för att förtrycka arbetarna, och i så fall vill åtminstone jag i min mån söka medverka till att man drager in på anslagen till redarna i Göteborg. Det finns en form att icke behöva avgöra denna fråga nu, nämligen genom att återremittera den till statsutskottet. Då bör den bli liggande till nästa riksdag, och då blir det tillfälle att från båda sidor få höra, vad som är riktigt i detta fall.

Under sådana förhållanden, herr talman, anser jag det omöjligt att nu bifalla utskottets hemställan, utan jag yrkar återremiss till statsutskottet i akt och mening, att denna fråga skall vila över till nästa lagtima riksdag.

I detta yttrande instämde herrar *Sandler, Svensson* i Skönsberg, *Forssell, Sävström, Lindley, Edbom, Nilsson* i Kristianstad och *Eriksson* i Grängesberg.

Herr Kristensson: Jag kan icke finna, att herr Indebetou har lyckats vederlägga de uppgifter jag lämnat. Han har i stället i vissa saker försökt att gå »som katten kring het gröt». Vad mina uppgifter om arbetarnas inkomster beträffar, höll han sig utslutande till de kontraktanställdas inkomster, d. v. s. de mest gynnades, men jag talade om, att redareföreningen höll sig med icke mindre än 3 eller 4 olika slag av arbetare. I första hand komma de kontraktanställda, som först och främst gynnas, i andra hand de, som få mässingsbrickor, i tredje hand de, som

få pappersbrickor, och i sista hand en del lösa arbetare. I andra hamnar har man kunnat ordna det så, att fasta arbetslag kunna finnas och att personer, även sedan de blivit äldre, kunna få stå kvar och få det lättare arbetet, så att de icke behöva avskedas. Jag kan icke förstå annat, än att detta borde kunna äga rum även i Göteborg.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.
(Forts.)*

Då herr Indebetou sade, att kontrakten voro gamla, så talade han icke sant, ty redan för något år sedan, då fackföreningen begärde kollektivavtal, vilket vägrades i Göteborg, tog man där in ytterligare kontraktanställda arbetare och prickade de kontraktanställda arbetare, som man misstänkte för att vara med i fackföreningen. Det är på sätt och vis en kränkning av föreningsrätten, som äger rum i Göteborgs hamn.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett påstående i herr Rydén's yttrande. Han lämnade en fullkomligt vilseledande uppgift beträffande såväl avtalskommitténs ställning som beträffande ställningen här, då den stora avtalsfrågan var före.

Han sade, att vi voro fullkomligt eniga om att utdöma décompte-systemet, och att man i avtalskommittén även var enig därom. Detta är så långt ifrån sanning, att avtalskommittén tvärtom ansåg, att décompte-systemet var det enda verkligt effektiva medlet mot avtalsbrott, åtminstone stod majoriteten där givetvis på den ståndpunkten. Att under sådana förhållanden tala om att avtalskommittén var enig om att utdöma systemet är verkligen då ett ganska djärft påstående.

Jag vill för närvarande inskränka mig till att endast säga detta.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Indebetou's stora gest: »icke kan det väl vara så dåligt i Göteborgs hamn, när arbetarna i så stor utsträckning anmäla sig för att taga dessa kontrakt». Mina herrar, det är ett allmänt känt faktum, att arbetsförhållandena i Göteborg särskilt under de senare åren varit under all kritik. Orsaken varför arbetarna anmäla sig att trots dessa dåliga arbetsförhållanden gå in i arbetet är just den, att de ställas i valet mellan att helt svälta på grund av arbetslöshet eller att taga arbete under vidriga förhållanden. I valet mellan att uppehålla livet eller att arbeta under svåra förhållanden är det klart, att man väljer det senare, ty livet är ju kärt, och däri har man att söka orsaken till, att det verkligen finnes möjlighet för redarne i Göteborg att få några arbetare i sin tjänst över huvud taget. Arbetsgivarne där ha använt sig av arbetarnes nödställda belägenhet för att pressa dem in under dessa orimliga villkor och orimliga kontrakt och avtal, som där råda; genom att pressa dem med nöden för ögonen har

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

man fått in dem under de rent skändliga kontrakt, som där existera. Det är ju upprörande detta. Ingen klandrar naturligtvis redarne för att de sluta sig tillsammans, men att de skola ha statsunderstöd för att genom sin sammanslutning på detta sätt kunna pressa arbetarne, är väl ändå för mycket. Arbetarne ha visserligen också slutit sig tillsammans, men de ha sannerligen icke begärt något statsunderstöd.

Vidare ber jag att mot den siste ärade talaren herr Pettersson i Bjälbo få säga, att han visserligen har rätt däri, att avtalskommittén ingalunda var enig om att utdöma décompte-systemet, men han är likaledes fullt medveten om, att avtalsutskottet var så gott som enigt om att utdöma de décompte-bestämmelser, som för närvarande tillämpas av Göteborgsredarne. Man var enig om att utdöma dessa décompte-bestämmelser därför, att arbetarna, som ha lämnat décompten, icke ha någon som helst tillfredsställande garanti för att verkligen utfå de höga belopp, som innehållas i décompten. Avtalsutskottet var vidare absolut överens därom, att även om man kunde finna några för arbetarna garanterande bestämmelser för décompten, så skulle aldrig så orimligt höga décompte-belopp som 200 å 300 kronor uttagas av de fattiga arbetarne, utan beloppen skulle hålla sig nere till motsvarande antal tior. Detta sakförhållande läser ingen av avtalskommitténs eller avtalsutskottets eller kammarens ledamöter, som deltagit i denna frågas behandling, kunna förneka, vadan de décompte-bestämmelser, som tillämpas i Göteborg och även på andra platser, faktiskt äro av riksdagen utdömda såsom varande orimliga och såsom utgörande ett system, som icke bör bibehållas, även om arbetarne kunna få vederbörliga garantier för att utfå sina décompter. Det är detta jag har velat framhålla för att frågan vid detta tillfälle måtte få den verkliga sanningsenliga belysning i denna punkt, som den bör ha. För övrigt yrkar jag bifall till herr Rydén's yrkande.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Rydén's anförande, då jag förnam det fullkomligt oerhörda sätt, varpå han tillät sig att tala om ett företag, som väl kan sägas vara ett av de största nationella företag, som på mycket länge startats i vårt land.

Jag begärde också ordet för att protestera emot, att han tillät sig att beteckna en ledamot av denna kammare, den energiske initiativtagaren till detta företag, såsom en arbetarnes förtryckare, som reser omkring och agiterar i Sveriges land för att med statsunderstöd kunna få exportera Sveriges folk till Amerika. Jag har ansett nödigt att en protest häremot blir antecknad till kammarens protokoll.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Det är icke min mening att riva upp någon längre debatt i denna fråga med redareföreningens härvarande representant. Det är visserligen rätt

mycket, som vi kunna ha otalt med varandra, men det får avgöras på annat håll.

Emellertid är det ju endast ett konstaterande av faktum, att, sedan år 1908, när uppgörelsen skedde i transportarbetarekonflikten, har det varit ett fullt medvetet strävande hos denna arbetsgivareorganisation att komma fram till en sådan ställning här i Sverige beträffande dess förhållande till arbetarna, att de förhållanden i Göteborg, som herr Kristensson här har relaterat, äro fullt typiska därför. Varken herr Indebetous förklaringar här eller den utvinnning från ämnet, som herr Lundström gjorde, kan på något sätt förtaga intrycket av, att herr Indebetou i själva verket icke hade något att säga mot de framställningar, herr Kristensson gjort här. Fakta stå i alla fall kvar.

Det var ett par punkter, som jag särskilt känt mig föranlåten att svara på. Så när herr Indebetou frågar om inte arbetsgivarna skola lika väl som arbetarna få röra sig fritt inom och fritt ordna sina organisationsförhållanden. Ingen har bestritt dem detta, men arbetarna i sina organisationsförhållanden äro ju icke statssubventionerade, vilket arbetsgivarna i fråga äro i sin företagareverksamhet. Det är skillnaden. Skulle riksdagen vilja se något på arbetsgivarnas samtliga förhållanden, även beträffande deras organisation, och utnyttjandet av densamma, har den ett tillräckligt skäl därtill enbart i det sakförhållandet, att herrar redare vid utövändet av sin näring på vissa linjer icke anse sig kunna stå på egna ben, utan måste ha hjälp av staten. Då är ju en sådan undersökning naturligtvis fullkomligt befogad. Jag kan vidare icke känneteckna det annat än som ett ganska cyniskt uttryck från herr Indebetous sida när han säger som så: »Se då, i Göteborg gå ju arbetarna in på kontrakten». Ja, tacka för det. De som icke gå in på kontrakten komma i den sämsta ställningen, med utsikt till endast tillfällig förtjänst, under det att de som taga kontrakten åtminstone ha visshet att få något att leva utav. Arbetarna äro ju indelade i fyra grupper. Man tager som sagt kontrakten i nödens stund, då man icke har annat val att göra. Detta uttryck är för övrigt liktydigt med vad som förr var modernt att framföra att, ville man ej taga det arbete, som fanns, kunde man låta bli. Ja, det kan man ju göra än i dag. Men det är ju också klart ådagalagt, att då har man också frihet att svälta ihjäl. Den sortens bevisföring ha vi vuxit ifrån, anser åtminstone jag för min del.

Vad här anförst om décompte-systemets behandling i avtalskommittén och avtalsutskottet har ju sitt intresse, men det är dock icke avgörande vare sig vad avtalskommittén preliminärt kom till eller vad avtalsutskottet framlade för riksdagen. Faktum är att riksdagen två år å rad, 1910 och 1911, avslagit de lagförslag, som innehöllo ett legaliserande av décompte-systemet. Då riksdagen sålunda två gånger å rad avslagit décompte-systemets legaliserande, så är det ändå mera hjärt i ögonen fallande att en arbetsgivaresammanslutning sedan företager sig att, på samma gång som

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.*
(Forts.)

Ang. understöd åt aktiebolaget Svenska Amerika—Mexiko-linjen. dess medlemmar få statssubvention för sin hanterings utövande, i så stor utsträckning som här är fallet, inför décompte-systemet, det är ju ganska belysande.

(Forts.)

Jag ansluter mig till herr Rydén's yrkande. Det skadar verkligen icke om statsutskottet, dels med stöd av de upplysningar, som framkommit, dels med hänsyn till föreliggande förhållanden, flnge taga i övervägande om icke den stund nu kunde vara inne, sedan det blivit så klart konstaterat och motsatsen icke bevisats, att redarna i Göteborg på obehörigt sätt utnyttja arbetskrafter, att det för staten blir en skyldighet se till om icke några reglerande bestämmelser för arbetskraftens skyddande kunna komma till stånd vid de företag, som staten subventionerar.

På dessa grunder ber jag att få ansluta mig till yrkandet på återremiss.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag hade ursprungligen icke ämnat begära ordet i denna debatt, då det icke var min avsikt att gå in på den frågan, som den förste ärade talaren i debatten här upprullat. Där ställes påstående mot påstående, men enligt mitt förmenande förelågo icke å någon sida tillräckligt klara och bindande bevis så, att riksdagen i den frågan skulle kunna fatta något definitivt beslut. Detta var tydligen icke heller den förste talarens avsikt, när han slutade sitt anförande utan att göra något yrkande.

Sedan har under debatten av en annan ärad talare framställts yrkande om återremiss till statsutskottet. Med anledning härav tillåter jag mig för kammaren framhålla, att såvitt jag förstår, resultatet av en sådan återremiss icke kan bliva annat, än att ärendets avgörande uppskjutes, men att ärendet slutligen kommer och måste komma att avgöras i överensstämmelse med statsutskottets här föreliggande förslag. Den enda meningen med en återremiss skulle således vara en demonstration. Förhållandet är ju nämligen det, att vid 1912 års riksdag beslöts en subvention åt den linje, varom här är fråga, Svenska Amerika-Mexiko-linjen med ett belopp av 600,000 kronor fördelat efter vissa angivna grunder på åren 1912—1916. Det belopp, som riksdagen sålunda har velat ställa till detta bolags disposition i form av subvention, omfattar således tiden till och med år 1916. På basis av detta riksdagens beslut har ett kontrakt mellan staten och det ifrågavarande bolaget upprättats, vilket villkor på sin tid var föremål för granskning inom statsutskottet och vars § 11 innehåller följande: »Såsom understöd till linjens upprätthållande på ovan angivna villkor under åren 1913 till 1916 skall bolaget åtnjuta av riksdagen anvisade medel med 12,500 kronor för varje resa fram och åter med svenskt fartyg, dock sammanlagt högst 100,000 kronor för år 1913 samt 150,000 kronor för vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916.» Under förutsättning att bolaget fullgör de bolaget enligt ifrågavarande kontrakt åliggande förpliktelser, kan jag för min del sålunda icke se någon möjlighet för riksdagen att undgå att

utbetala det av Kungl. Maj:t nu för år 1915 åskade beloppet. Un-
 der sådana förhållanden kan jag icke heller se något ändamål med *Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.*
 en återremiss till statsutskottet, varför jag, herr talman, ber att
 få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Med herr Ekman förenade sig herr *Zetterstrand.*

Herr Persson i Malmö: Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Petterssons i Bjälbo yttrande om avtalskommitténs ställning till décompte-systemet. Sedan har ju herr Persson i Norrköping svarat på den saken, varför jag för att vara kort bara kan säga, att jag instämmer i vad han sade. Härtill ber jag dock att få tillägga, att om en sak var avtalskommittén enig åtminstone så, att ingen opposition däremot vågade framkomma, nämligen att décompte, när sådan toges, skulle lämnas i taka händer. Det är nog en omständighet, som kunde vara skäl i att taga reda på, huruvida så är förhållandet vid rederibolagen i Göteborg. För övrigt är det väl icke skäl att komma in på den frågan nu, särskilt när herr Persson i Norrköping fullständigt redogjort för den.

Nu har visserligen den siste talaren sagt att ett bifall till återremissyrkandet bara skulle innebära en demonstration. Tyvärr är det möjligt, att han har rätt uti, att kontraktets bestämmelser äro så uppsatta, att bolagen kunna göra som de vilja med hänsyn till svenska medborgare och deras ekonomi. Det är möjligt, att det är så, men jag anser det oaktat, att den demonstrationen bör göras av riksdagens andra kammare åtminstone, och den bör kunna föranleda, att statsutskottet allvarligt överväger och gör framställningar till vederbörande bolag om åtgärder, som riksdagen sedan anser böra vidtagas för ett fortsatt utgående av statsbidraget. Det tänker jag skulle kunna göra så pass mycket, att bolagen skulle finna med sin fördel förenligt att visa tillmötesgående mot en önskan från riksdagen, även om riksdagen icke kan på grund av kontraktets bestämmelser komma ifrån uppfyllandet av förbindelsen om statsbidrag under två år till. Men som sagt, jag tror att det skulle kunna vara hälsosamt från mer än en synpunkt, om man fick den saken klart uttalad och från utskottet en formulering av bestämmelserna, såsom de rätteligen böra vara avfattade för ett fortsatt statsbidrag.

Om alltså från opartiskt håll gjordes framställning till bolaget i förut angivet syfte, kunde detta kanske förebygga, att dessa arbetare i Göteborg hållas i annan och sämre ställning än övriga arbetare i vårt land.

Herr Indebetou: Herr talman! Jag fick en ganska allvarlig förebräelse från herr Rydén, därför att jag icke i detalj och utförligare bemött vad herr Kristensson under diskussionen framfört. Ja, jag tyckte icke det var värt att taga upp tiden med att i detalj bemöta flera av hans anmärkningar, av vilka ju, såsom jag

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika—Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

nämnde för en stund sedan, de flesta voro felaktiga och ej grundade på riktiga uppgifter.

Nu säger herr Rydén, att redarna där nere i Göteborg tillämpa décompte-systemet, och det är riktigt. Men då han säger, att detta gör, att arbetarna gå förlustiga sina pengar, så är det ett misstag; det har icke inträffat, att någon arbetare, som slutat sin anställning, mist sitt tillgodohavande. För övrigt skulle det vara ett nöje att taga ned herr Rydén till Göteborg och visa honom dessa förhållanden i detalj. Jag skulle då vilja be honom gå till arbetarna och fråga dem, om någon av dem har sig bekant, att det inträffat, att någon, som begärt att få sluta, ej fått ut sitt tillgodohavande. Och vi hava icke avskedat någon kontraktsanställd arbetare, på grund av att han tillhört en fackförening. Såvitt jag nu kan erinra mig, är det endast två arbetare, som ej hämtat sina tillgodohavanden, men dessa arbetare hava helt enkelt avvikit, den ene efter en begången stöld och den andra av en annan orsak, som jag nu icke erinrar mig. Dessa båda hava icke hämtat sina pengar, men de pengarna ha vi tilldelat en sjukkasse för stuveriarbetarna i Göteborg. Det finnes protokoll och handlingar på den saken.

Här har vidare gjorts den anmärkningen, att man icke hade visshet om, att dessa pengar voro lämnade i taka händer. I anledning därav vill jag lämna den upplysningen, att alla arbetarnes innestående medel insättas på sparkassebok, som förvaras hos oss. Men det beredes tillfälle för arbetarna att när de vilja granska dessa sparkasseböcker, och varje januari månad få de uppbära ränta på sina pengar, om beloppet uppgår till minst 200 kronor. För de övriga lägges räntan till kapitalet å sparkasseboken. Jag har icke försport annat än tillfredsställelse hos arbetarna med detta arrangemang. Dessutom hava de på detta sätt sparade pengarna för arbetarna en annan fördel. När sjukdom eller på annat sätt misär drabbar dem och de ha svårt att reda ut sin ekonomi, betala hyran eller dylikt, så få de av dessa pengar till hjälp, under förutsättning naturligtvis att de vid tillfälle betala tillbaka dem. Funnes icke dessa belopp insatta, så vore det icke möjligt att hjälpa dem. Och genom skyldigheten att betala tillbaka de på detta sätt mottagna pengarna och göra rätt för sig stärkes ansvarskänslan hos arbetarna. Härmed hava icke följt några nackdelar för arbetarna. Och vi hava till dem utlämnat mer än 10,000 kronor, som de på så sätt räntefritt fått låna för att sedan betala igen. Detta ha de själva vid många tillfällen förklarat vara en stor fördel och till stor nytta för dem själva.

Sedan har herr Kristensson utslungat en beskyllning, som likasom de andra är i hög grad ovederhäftig, nämligen den, att arbetare avskedats, på grund av att de tillhört fackförening. Som bevis för att detta icke kunnat vara fallet kan jag nämna, att vi icke ens veta eller söka få veta, vilka som tillhöra fackförening. Och jag kan ju i detta sammanhang meddela, att, såvitt jag nu kan erinra mig, det endast är två man som avskedats av oss, och

då först sedan de i laga ordning uppsagts minst två månader före kontraktstidens utgång; i det ena fallet, som jag särskilt minnes, var anledningen dryckenskap.

Så har det talats om redarnes obehöriga utnyttjande av arbetskraften. Därtill ber jag att få svara, att den utnyttjas icke på annat sätt, än att det arbetas på de vanliga tiderna på dagen, t. o. m. kortare tid i Göteborg än i Stockholm. De börja ej tidigare än kl. 7 f. m. och ha sedan 9¹/₂ timmes arbetsdag. Men i Göteborg liksom i alla hamnar förekommer arbete på övertid, när så behövs; något tvång därtill eller någon bestraffning för dem, som vägra att arbeta på övertid, har dock icke förekommit. Och det mest talande exemplet härpå är 1912 års konflikt, då arbetarna försökte neka att göra nattarbete och även fullföljde denna vägran under cirka tre månader utan att bestraffas men sedan funno lämpligt och med sin fördel förenligt att åter börja utföra nattarbete.

Så var det en annan sak, som herr Kristensson framförde, nämligen att det finnes icke mindre än fyra grupper av arbetare. Icke heller det är riktigt, ty det finnes endast tre. Men i alla hamnar i Sveriges land finnes det en ordinarie kår, som även är fastslaget i den s. k. juliuppgörelsen av år 1908, att det skall vara och denna kår skall vara av ungefär den storlek, som man med ledning av föregående års erfarenhet finner, att trafiken i hamnarna kräver, eller med andra ord det antal, som kan sysselsättas med arbetet i hamnarna och leva därpå. Men dessutom finnes, såsom jag förut nämnde, tillfällen, då det behövs mera arbetskraft, och de arbetare, som då användas, äro de s. k. extra arbetarne, vilka i Göteborg hava tilldelats mässingsbrickor med nummer. Man måste naturligtvis ha såväl namn som nummer, då en del av arbetarne ofta ha samma namn. Dessa arbetare äro de, som hava rättighet att få arbetsförtjänst närmast efter de kontraktsanställda. Sedan händer det naturligtvis i Göteborg som i alla andra hamnar, att under vintern kommer det ned byggnadsarbetare och andra tillfälligtvis arbetslösa personer, som i stället för att gå sysslösa infinna sig på arbetskontoren vid hamnen för att söka arbete. Där få de veta, huruvida och var det finns arbete att få, och behöva salunda icke såsom fallet var förut springa omkring från den ene förmannen till den andre i hamnen och tigga om arbete. Dessa arbetare tagas ut först sedan alla ordinarie och extra arbetare erhållit arbete, och de få nummer, men endast på ett papper. Många av dessa stanna då kvar vid hamnen större delen av året och söka medelst sitt nummer göra gällande något slags rätt att sedan få det bättre arbetet genom att bliva extra eller ordinarie. Det var dessa, som herr Kristensson kallade den tredje kategorien av arbetare. Någon fjärde grupp finnes icke.

Så ungefär hänger det ihop med dessa saker och icke alls, som herr Kristensson framställde dem. Jag skall icke för närvarande upptaga kammarens tid ytterligare, men jag skulle än en gång vilja säga, att jag med nöje skulle se, om herr Rydén och andra, som intressera sig för dessa saker, kunde på ort och ställe studera

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika — Meziko-
linjen.
(Forts.)

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.*

detaljerna. Jag är då övertygad om, att herr Rydén därefter skulle giva ett helt annat omdöme om dessa nu berörda förhållanden, om han vill vara opartisk, än han nu har kommit med.

(Forts.)

Herr Adelswärd: Herr talman! Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att diskussionen, såvitt jag kan förstå, nu har kommit in på ett helt annat ämne, än vad den föredragna punkten rör. Vi ha här talat om förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare i ett särskilt fall. Det är en fråga, som utan tvivel har sitt stora intresse och väl förtjänar att diskuteras, men jag vill dock påstå, att detta säkerligen bör ske i ett annat sammanhang än detta; och säkert kommer även tillfälle därtill att erbjuda sig.

Vi tala här om en näringsfråga, om ett statsanslag till en näring, en näring av stor nationalekonomisk betydelse och utan tvivel även av stor betydelse för arbetarne, därigenom att den direkt och indirekt erbjuder många nya arbetstillfällen. Beträffande detta anslag tillåter jag mig hysa den meningen, att det i princip kan sägas vara beviljat redan vid sistlidet års riksdag. Det beviljades då under förutsättning av ett kontrakt med staten, ett kontrakt, som sedan blivit avslutat och som från statens sida måste fullföljas, så länge icke ett kontraktsbrott från den andra parten äger rum. Något sådant kan man omöjligt säga nu föreligger, och således finnes icke någon möjlighet för staten att underlåta att fullgöra sitt kontrakt, att med andra ord utbetala det belopp, varom nu är fråga. Då förhållandet så är, kan jag i likhet med en föregående talare icke förstå, vad praktisk nytta det skulle medföra med det yrkande på återremiss, som här blivit framställt. Jag kan icke se, att slutresultatet kan bli någonting annat, än om frågan genast nu behandlas. Och jag tillåter mig därför, herr talman att yrka avslag på framställningen om återremiss och bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Det är möjligt, att jag minner mig i en detalj beträffande décompte-frågans läge i avtalsdiskussionen, men det var i den mindre viktiga delen av densamma. Jag hade kvar av frågans föregående behandling det allmänna intrycket, att man på alla håll var enig om att utdöma décompte-systemet, enkannerligen i den form, som den användes i detta fall. Och det kvarstår ju som resultat av den diskussion, som fördes mellan den gamla avtalskommitténs ledamöter och medlemmarna i avtalsutskottet, att riksdagen var ense om att betrakta décompte-systemet i den form, som det här möter oss, såsom en sådan form för uppgörelse mellan arbetare och arbetsgivare, som icke borde av riksdagen kunna godtagas.

Jag skall sedan säga ett par ord till herr Lundström, men innan jag gör det, ber jag att få bemöta dem, som velat påvisa, att det icke skulle ligga någon mening i att bifalla mitt yrkande på återremiss. Det är ju här, som herrarna kunna läsa i klämman i det föreliggande betänkandet, så, att det är frågan om att under

de villkor, som stå angivna i det kontrakt, vilket återfinnes i sjunde huvudtiteln, bevilja det här föreliggande anslaget. Nu hava under denna debatt framkommit upplysningar, som åtminstone för mig såsom en av statsutskottets ledamöter äro av den beskaffenhet, att de alldes avgjort och bestämt inverka på mitt slutliga ståndpunktstagande till det föreliggande anslaget. Och jag vill säga, att om det till nästa riksdag skulle komma en motion, väckt av någon av dem, som här fört på tal de avita och upprörande förhållanden, som vi här fått lyfta åtminstone en flik av slöjan på, så bör det enligt min uppfattning vara tydligt, att det blir många i kammaren här, som komma att tillägga ett villkor utöver dem, som här äro föreslagna för åtnjutande av statsunderstöd. Och då det icke finnes någon annan form att kunna få denna fråga i vederbörlig ordning prövad, än att man nu återremitterar ärendet till statsutskottet, i vilket fall det givetvis icke bör bli behandlat av denna riksdag utan måste tagas upp av den nästkommande, och det då kan bli tillfälle att få fram dessa synpunkter motionsvis och det givetvis kommer att bli inverkan på bedömandet av de villkor, som böra vara förknippade med detta såväl som de andra anslag, som röra Göteborgsrederierna, så finner jag det vara så långt ifrån meningslöst att remittera punkten, att jag till och med anser det vara det enda man har att göra i det fallet, såvitt man icke gillar det sätt, varpå statens medel användas här i kampen mot arbetarna.

Och då vill jag till slut säga till herr Lundström i anledning av hans explosion här, att mycket försvara högerprofessorer i dessa dagar av vad som är orätt, men jag tager mig friheten att i denna kammare kalla saker och ting vid deras rätta namn, och möter man sådana förhållanden, som att man av en fattig arbetare pressar ut 200 à 300 kronor att ligga som en pant, vilken arbetsgivaren har rätt att taga ifrån honom, om det blir strejk, då stämplar jag ett sådant kontrakt, om också alla världens högerprofessorer därvid göra volter av förtrytelse, såsom *slavkontrakt*, och jag betecknar de arbetsgivare, som använda statsmedel på det sättet, såsom *arbetareförtryckare*, ty det är det enda namnet, som de förtjäna.

Herr Kristensson: Jag nödgas begära ordet ännu en gång med anledning av herr Indebetous senaste yttrande. Herr Indebetou har här gjort gällande att endast två arbetare blivit formellt avskedade, men kan herr Indebetou neka till att redarne avtalat med eller anställt en eller flera personer med uppgift att gå omkring i hamnen och titta efter om arbetarne kvickt och villigt nog kröka ryggen, och att arbetare, vare sig de hava kontrakt eller icke, som ej göra det eller i ett eller annat avseende äro misshagliga, bliva prickade.

Jag har stött mina uppgifter på offentliga framställningar, bland annat av licentiaten Barkman, och jag hänvisar de intresserade att läsa en uppsats av honom i Social tidskrift för i fjol.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.*

(Forts.)

Därav framgår det tillräckligt tydligt, att de uppgifter jag lämnat, torde vara riktiga.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har redan tydligt tillkännagivit, att jag icke anser det lämpligt att här intaga en avgörande ståndpunkt i den fråga, som egentligen är huvudföremålet för debatten, även om den icke är huvudföremål för det beslut, som här skall fattas. Således träffar mig icke alls herr Rydén's anmärkningar, att om man icke vill vara med om återremiss, beror det på, att man skulle gilla de åtgärder, som i detta fall från rederiernas sida vidtagits. Jag kan lika litet följa herr Rydén's resonemang om han icke är beredd att bestrida mina uppgifter om, att här existerar ett för bägge parterna bindande kontrakt mellan svenska staten och ifrågavarande rederibolag och för såvitt icke herr Rydén vill påstå, att till ett mellan två parter träffat bindande kontrakt kan fogas villkor, uppställda av endast den ena parten och icke gillade av den andra. Villkoret för att riksdagen i nuvarande situation skall kunna göra tilläggsvillkor till det ifrågavarande kontraktet, det är enligt mitt förmenande, att även den andra parten godkänner detta. Det torde ingalunda vara möjligt att detta kan uppnås i nuvarande situation. Således skulle man i detta fall ingå i en förnyad underhandling med den andra parten. Kanske detta är herr Rydén's avsikt? Men jag skulle för min del icke gärna vilja utsätta riksdagen för, att den andra parten möjligen i denna situation sade nej. Däremot kommer naturligtvis en tidpunkt, då riksdagen kan ändra villkoren, om den finner det lämpligt, ty en varning i denna riktning har det redan givits uttryck åt. Den tidpunkten är icke så långt avlägsen, då kontraktet utgår. Det är 1916, och det är sannolikt att en ny framställning om subvention då framkommer. Då kan riksdagen foga de nya villkor vid ett nytt kontrakt, som riksdagen önskar. Men någon rätt att nu, sedan kontraktet träffats, till kontraktet från den ena eller andra sidan foga nya bestämmelser finnes naturligtvis icke. Under sådana omständigheter och utan att på något sätt vilja uttala ett gillande av de förhållanden, som nu här varit utsatta för så mycket anmärkningar, måste jag således komma till den slutsatsen, att det är meningslöst att återremittera ärendet till statsutskottet, om icke denna åtgärd endast skall hava formen av en demonstration, men då jag icke kan se, att denna kan fylla något egentligt ändamål, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Söderberg i Stockholm. Herr talman! Herr Adelsvärd förmenade, att det vid denna fråga icke vore rätta tillfället att behandla förhållanden mellan arbetsgivare och arbetare, utan att detta skulle kunna ske någon annan gång. Men nu vet jag verkligen icke, vid vilket annat tillfälle man skulle kunna behandla förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare inom rederibranschen i Göteborg, om icke vid det tillfälle, när det gäller statssubven-

tion åt arbetsgivarna. Det är den saken, som behandlas, och jag kan icke finna annat än att det just nu är ett lämpligt tillfälle att göra det, då därtill kommer, att, enligt vad det upplysts, dessa hamnarbetare i Göteborg hava oerhört låg avlöning. Enligt svenska arbetsgivarföreningens egen statistik ha nämligen hamnarbetarne i Göteborg den lägsta timpenningförtjänsten bland hamnarbetarne i Sverige.

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika — Mexiko-
linjen.
(Forts.)*

Nu förmenar herr Indebetou, att min uppgift om de fyra grupperna, icke skulle vara riktig; men enligt transportarbetarnes egna uppgifter indelas de dock i fyra grupper. Den första gruppen består av dem, som hava kontrakt, den andra av de med mässingsbrickor försedda och den tredje av dem, som hava pappersbrickor, medan den fjärde gruppen utgöres av dem, som icke hava några brickor alls. Nu kan det hända, att herr Indebetou slår ihop de med mässings- och de med pappersbrickor försedda och därigenom får tre grupper. Men tycka inte herrarna, att det sakförhållandet, att arbetarne tilldelas brickor av olika valör eller anställas enligt kontrakt och på det sättet stå i förhållande av mer eller mindre gynnade i fråga om att erhålla tillfälle att arbeta, redan är ett ganska ohyggligt förhållande för svenska arbetare. Jag för min del anser det. Faktum är emellertid, och det kommer herr Indebetou icke ifrån, han må tala hur mycket han vill om det vällovliga och nyttiga i att hålla inne något av arbetarnes intjänta medel, att syftet därmed är att söka hindra arbetarne från att med fackföreningens hjälp få förhöjning i sina inkomster. Man vet ju, att kontrakten ingås vid olika tider med olika arbetare, och ehuru arbetarne icke äro direkt förbjudna att tillhöra sin fackförening, så skulle de dock förlora sina innestående medel, om de med fackföreningens bistånd sökte företaga några åtgärder för att förhöja sina inkomster. Det är detta, som är syftet och ingenting annat. Det är dessa anmärkningar, som jag ännu en gång velat göra mot herr Indebetous framställning.

Herr Lindberg: Herr talman! Den omständigheten, att här yrkats återremiss, och den diskussion, som här förts, ha tydligen visat, att den tidpunkten nu måste vara inne, då staten vid beviljande av subvention till ett eller annat företag, måste skaffa sig kontroll och inflytande, icke blott över affärsverksamheten utan även över det sätt, varpå man i dessa gynnade företag behandlar sina arbetare. Det var egentligen detta jag ville hava fastslaget, och därtill skall jag be att få knyta en komplimang åt herr Indebetou för det synnerligen upplysande meddelande, han här lämnat, att man godhetsfullt låter arbetarna få låna av sina egna pengar. Jag hoppas, att röntan icke sättes alltför hög.

Herr Indebetou: Herr talman! Jag har nödgats åter begära ordet för att rätta några framkomna alldeles felaktiga påståenden.

Herr Kristensson frågade, om jag kunde förneka, att arbetare, som voro misshagliga, utsattes för förföljelse. Jag vet icke rik-

Ang understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.
(Forts.)

tigt, vad han menar med misshagliga. Menar han, att det skulle vara från organisationssynpunkt sett, förnekar jag bestämt, att så är förhållandet. Vidare uppmanade herr Kristensson vederbörande, som intressera sig för denna fråga, att läsa den artikel, som herr Barkman i fjol skrev i Social tidskrift. Jag vill göra samma uppmaning men tillägga, att herrarna också skola läsa det svar, jag gav därpå i nästa nummer.

Sedan lämnade herr Söderberg ett par uppgifter, som jag icke vill klandra honom för, då jag icke tror, att de emanerat från honom själv utan från hans välvilliga rådgivare för ett par minuter sedan, ledamoten av första kammaren herr Charles Lindley, som efter vad jag såg, lämnade honom några uppgifter. Men dessa uppgifter äro icke riktiga. Herr Söderberg sade, att den lägsta timpenningen betalades i Göteborg. Det är icke sant, ty dels finnas ett par hamnar, som hava lägre dagtimpenning, och dels är rätta förhållandet att det i Göteborg betalas samma dagtimpenning som i andra hamnar i södra Sverige med undantag av Stockholm, där arbetarna hava högre timpenning. Detta är något annat än att säga, att den är lägst i Göteborg.

Herr Söderberg klagade även över det förfärliga sätt, som tillämpas i Göteborg, att arbetarna äro försedda med brickor, och ansåg, att detta vore något för deras människovärde så högst kränkande. Jag har icke förstått, att det är så, men jag tycker, att herr Lindley borde hava upplyst herr Söderberg om, att arbetarna hava sådana brickor såväl å verkstäder som i Stockholms hamn och även på andra platser. Förhållandet i Göteborg är således icke något enastående i detta avseende.

Jag skall inskränka mig till detta. Jag anser, att diskussionen kommit alldeles vid sidan av ämnet. Jag har dock icke kunnat underlåta att bemöta de faktiskt oriktiga påståenden, som gjorts. De herrar, som icke tro, att vad jag sagt är med verkliga förhållandet överensstämmande, torde vara så goda och undersöka förhållandena på ort och ställe.

Herr Olofsson i Digernäs: Då jag deltagit i denna frågas behandling, skall jag be att få säga ett par ord. Det är en hel del upplysningar, som här framkommit, och som jag icke anser nöjaktigt bemöta. Jag tycker, att man icke bör undertrycka någon mening, och jag tror icke, att det skulle skada att skjuta på frågan, ty bolaget lär nog få sina pengar i alla fall. Om vi uppskjuta frågan, blir det ett uppskov på tre eller fyra månader och det kan väl icke skada. Jag tror, som sagt, att det är nödvändigt att skjuta på frågan i och för vidare utredning av vad som här i dag blivit framhållet.

Jag ber därför att få yrka återremiss.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till yrkandet om punktens åter-

förvisande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 40:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit återförvisa berörda punkt till utskottet för ny behandling.

Omröstningen utföll med 84 ja, men 86 nej, vadan kammaren beslutit återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 42*, angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien; och yttrade därvid

*Ang. understöd
till aktiebo-
laget svenska
ostasiatiska
kompaniet.*

Herr Rydén: Jag anser, att såsom en konsekvens av det beslut, som fattats beträffande punkt 40, kammaren bör återremittera även denna punkt, då det även här gäller ett Göteborgsrederi. Jag yrkar alltså återremiss.

Herr Ekman: Då även här föreligger ett för staten bindande kontrakt, anser jag återremiss meningslös, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Ekman förenade sig herr *Nilson* i Örebro,

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen framkomna yrkandena, återförvisade kammaren punkten till utskottet för ny behandling.

Sedan *punkten 43*, angående understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic för uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Australien härefter föredragits, anförde

*Ang. understöd
till rederi-
aktiebolaget
Transatlantic.*

Herr Rydén: Även med avseende på denna punkt ber jag

Ang. understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic. att få yrka återremiss. Även här föreligger samma förhållande som i de föregående punkterna.

(Forts.)

Herr Ekman: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till statsutskottets framställning i denna punkt.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till yrkandet om punktens återremitterande till utskottet; och fattade kammarkens beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statsunderstöd åt hantverksidkare.

Punkten 48, angående anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildning av lärlingar samt till lärlingspremier.

Under punkten 51 av sjunde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till statsunderstöd i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder åt hantverksidkare för utbildning av lärlingar samt till lärlingspremier på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag å 8,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, C. G. Ekman* och *Nilson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har Kungl. Maj:t med anledning av en skrivelse från Sveriges hantverksorganisation av riksdagen begärt ett statsunderstöd på 8,000 kronor åt hantverksidkare för utbildning av lärlingar samt till lärlingspremier. Nu har emellertid utskottet avstyrkt denna Kungl. Maj:ts framställning. Men utskottet har ändå ansett, att det framställda anslagsyrkandet är mycket beaktansvärt, och det säger i sin motivering: »Även om man på grund av de i propositionen därför anförda skälen ej synes nödvändigtvis behöva avvakta den samtida lösningen av de ännu oavgjorda frågorna om lärlingsväsendets ordnande i allmänhet och om den

lägre tekniska undervisningens reformerande, finner utskottet likväl nödigt, att ytterligare utredning i vissa hänseenden förebringas».

Utskottet ställer sig således mycket välvilligt emot detta förslag, men det anser, att denna fråga bör vila till dess lagen om lärlingsväsendet i dess helhet blir avgjord. Kommerskollegium anför dock i sin skrivelse med anledning av Kungl. Maj:ts remiss i en passus bland annat följande: »Enligt styrelsens förmenande kunde systemet i fråga praktiseras lika bra med som utan en lärlingslagstiftning.»

För min del är jag, herr talman, övertygad om, att detta är ett anslag för ett ändamål, som är mycket beaktansvärt, och jag tror, att riksdagen gjorde klokt i att bifalla detsamma. Jag tror vidare, att det är ett anslag, som för framtiden kommer att kräva högre belopp än dessa 8,000 kronor, men jag tror att pengarna skulle vara mycket väl använda.

Under min lärlingstid för över 30 år sedan var det så i allmänhet, att man bekymrade sig föga om lärlingarna. De fingo stå där i många år och arbeta hos mästaren på grund av ingångna kontrakt. Kunde lärlingen inhämta någon kunskap och vänja sig vid hantverket, var det bra. I annat fall blev det mindre tillfredsställande. Nu är det dock mycket annorlunda i den delen. Det är så, att man kommit under fund med att det måste åligga en hantverksidkare att också väl sörja för att lärlingen kan få de kunskaper och den färdighet, som lärlingstiden nu medgiver. Och det är naturligt, att i händelse man kan bereda dessa mästare någon uppmuntran och ersättning för det besvär, som de åsamka sig, av allmänna medel ifrån samhällets sida, tror jag, att man gjorde väl i detta. Likaså tror jag, att man gjorde väl uti att i någon mån uppmuntra de lärlingar, som visat synnerlig flit och genom sitt intresse för sitt hantverk kommit till goda resultat under sin lärlingstid, genom tävlingar t. ex. med mästestycken eller något sådant arbete, varmed de skulle avsluta sin lärlingstid.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Kvarnzelius med flere.

Herr Andersson i Skivarp. Herr talman! Jag tar mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag. Utskottet har icke i denna fråga ställt sig avvisande mot det förslag, Kungl. Maj:tt framkommit med, men utskottet har funnit den utredning, som här föreligger, icke så tillräcklig att utskottet vågat för närvarande ge sig in på detta. Dels är det icke klart, huru dessa premier skola utdelas, dels är det andra orsaker, som göra, att utskottet funnit sig för närvarande icke kunna gå med på det anslag, som föreligger. Utskottet har däremot icke alls hållit på att vi skulle vänta med avgörandet av denna fråga, till dess frågan om lärlingsväsendet avgjorts. Det är en fråga, som möjligen kan taga åtskilliga år, innan den blir avgjord i riksdagen; och utskottet

Ang. statsunderstöd åt hantverksidkare.

(Forts.)

Ang. statsun-
derstöd åt
hantverks-
idkare.
(Forts.)

har tydligen sagt ifrån att denna fråga anser utskottet icke vara beroende av den nyssnämnda.

För närvarande, såsom ärendet nu föreligger, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wiklund i Brattfors: Ja, herr talman, det är ju så, som den förste ärade talaren nämnde, att utskottet ställt sig välvilligt gent emot det förslag, som föreligger. Men på samma gång måste man anse, att frågan icke föreligger i fullständigt utrett skick; och det är från den synpunkten som utskottet icke ansett sig kunna förorda bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Någon så synnerligen stor fara lär väl icke heller föreligga om man skjuter på avgörandet av denna fråga till ett annat år, då man måhända bättre varit i tillfälle att fastslå formen för utgåendet av anslaget ifråga. Uti statsverkspropositionen heter det också, att detta anslag allenast är ett försök på den väg, som här anvisats. Jag tror därför, att det kan finnas åtskilliga skäl, som tala för att man låter det anstå med frågan till ett annat år och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Olofsson* i Digernäs.

Herr Söderberg i Hobborn: Ja, herr talman, det kan ju så vara. Jag vill icke bestrida det, att icke utredningen i denna fråga skulle kunnat vara mera omfattande och fullständigare. Men jag vill då erinra herrarna om att för många år sedan väckte herr Pantzarhielm i riksdagen motion om ett statsanslag av — om jag icke missminner mig — 30,000 kronor för att bereda mindre jordbrukare tillfälle att studera jordbruket i Danmark och på sådana ställen, där de kunde hämta lärdom därav. Det var många på den tiden minns jag som ställde sig mycket tveksamma och en del alldeles bestämt emot detta anslag; men anslaget beviljades och studieresor kommo till stånd och den dag, som i dag är, är det icke 30,000 kronor, som beviljas till dessa resor, utan riksdagen anvisar avsevärda belopp och hushållningssällskapen bevilja också årligen stora belopp till detta ändamål. Jag tror, att om nu riksdagen skulle anvisa detta lilla belopp, även om icke utredningen i denna punkt skulle vara så tillfredsställande att den kunde stå sig inför utskottet, det vore en god sak, och att man snart skulle komma underfund med att man väl använt dessa pengar. Emellertid har, efter vad jag hört, första kammaren godkänt utskottets hemställan, och då skall jag endast önska, att denna kammare åtminstone ville behjätta denna sak, som jag för min del anser vara mycket beaktansvärd.

Herr vice talmannen, som under herr Söderbergs i Hobborn anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här-
efter ordet till

Herr Nilsson i Örebro, som yttrade: Jag vill endast, herr talman, gent emot den ärade talaren på Västernorrlandsbänken säga, att det äger sin riktighet, att det här varit ett försök, som skulle göras. Men när man icke vill lämna medel att göra det försöket, huru skall då detta någonsin komma längre än till en tankeutformning? Om man icke vill lämna medel till att sätta den tanken i någon mån i utförande, då kan man aldrig komma från tanke till verkställighet. Det är därför, som jag icke kunde gilla utskottets yttrande utan mot utskottet avgivit min reservation. Men jag vill förklara, att jag är fullt övertygad om att det, så som frågan nu ligger, icke är någon idé att ens försöka driva igenom min mening i denna kammare. Men jag har likväl icke kunnat underlåta att göra det uttalande, som jag här gjort. Jag har icke något yrkande att göra.

Ang. statsunderstöd åt hantverksidkare.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talman i överensstämmelse med de därunder förekomna yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 49, angående statsbidrag till handelskamrarna, föredrogs nu; och yttrade därvid

Ang. statsbidrag till handelskamrarna.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr vice talman, mina herrar! Då utskottet ansett sig icke nu kunna tillstyrka bifall till den av herr Vennersten och mig avgivna motionen, har utskottet därför angivit två skäl. Det ena var att utskottet ansåg, att riksdagen borde avvakta den utredning, som det sjätte svenska handelskammaremötet i skrivelse den 30 maj 1912 till Kungl. Maj:t inkommit med och däri begärt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga vissa åtgärder i samma syfte som vi motionerat om. Utskottet har vidare angivit ett annat skäl, och det är, att handelskamrarna icke skulle vara ense om nödvändigheten av att statsanslag skulle dem beviljas. Utskottet säger i detta fall sålunda:

»Härtill kommer att — såsom av de till utskottet ingivna handlingarna framgår — icke samtliga handelskamrar i riket anse, att statsunderstöd åt handelskamrarna bör ifrågasättas.»

Det är med anledning av detta uttalande, som jag, herr vice talman, begärt ordet för att meddela kammaren, att detta skäl icke numera är giltigt. Utskottets yttrande grundar sig på de handlingar, som blivit inlämnade — säger utskottet. Ja, med motionen sändes en skrivelse ifrån Smålands handelskammare, daterad år 1907 — på en tid, då ännu icke handelskammareinstitutionen hunnit vidare avancera och idén ännu icke fått så fast form, som nu år 1914. Det var icke alla handelskammare i riket — det var nämligen två, som icke voro med — som gingo med på att begära direkta statsunderstöd. Det var Göteborgs och Stockholms handels-

Ang. statsbi-
drag till han-
delskamrarna.
(Forts.)

kammare, som ansågo sig icke ha behov av eller skäl till att ingå till statsmyndigheterna och begära statsanslag; men förhållandena hava sedan ändrats. Handelskammareinstitutionen har utvecklats mycket sedan 1907, och det visar ju också sjätte svenska handelskammaremötets skrivelse till Kungl. Maj:t, att numera äro handelskamrarna alldeles ense om att statsunderstöd är erforderligt för att handelskamrarna skola kunna fungera på det sätt, som de böra, för att bli till någon verklig nytta i lagstiftningsarbetet.

Denna skrivelse visar ju, säger jag, att det inte längre finnes någon meningsskiljaktighet, ty skrivelsen tillkom på grund av ett enhälligt beslut av handelskammarekonferensen år 1912. Då det första av mig nämnda skälet, som ju var att statsutskottet ansåg, att riksdagen borde avvakta den utredning, som nu försiggår till följd av förutnämnda skrivelse, ju kan sägas vara talande, så vill jag, herr vice talman, här inte göra något yrkande, men jag vill uttrycka den förhoppningen, att, när på grund av denna utredning, som jag hoppas, Kungl. Maj:t framkommer med en proposition om bidrag till handelskamrarna såsom de begärt, statsutskottet och riksdagen då skola behjärta denna framställning och understödja Sveriges handelskammare i deras verksamhet, som nu allmänt av Sveriges näringsidkare anses vara av stor betydelse.

Herr vice talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Röing: Herr vice talman, mina herrar: I sak är jag fullständigt ense med statsutskottet och anser, att denna motion är för tidigt väckt, så redan av denna anledning får jag yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Men samtidigt vill jag konfirmera riktigheten av den upplysning, som lämnades här av den siste ärade talaren, att Sveriges handelskammare nu äro fullständigt ense i frågan angående kravet på statsunderstöd till desamma. Det är alldeles riktigt, att på sin tid speciellt representanterna för Göteborg på upprepade handelskammaremöten motsatte sig kravet på statsunderstöd för de olika handelskamrarnas verksamhet och detta huvudsakligast av det skälet, att vi ansågo det nödvändigt, att handelskammareinstitutionen först finge någon större fasthet i sin organisation. Han försökte, i förhoppning att erhålla statsunderstöd, få handelskammare till stånd på en massa olika platser här i landet. Föredrag höllos t. ex. i Kalmar, i Växjö, i Jönköping med tanke på, att en handelskammare skulle bildas i Kalmar, en i Växjö och en i Jönköping. Detta resulterade emellertid i att man nu har *en* handelskammare icke allenast för dessa tre län, utan även för Blekinge. Nu har emellertid handelskamrarnas organisation blivit rätt fast; man vet, att meningen nu är att försöka få till stånd här i Sverige endast ett jämförelsevis ringa antal handelskammare, så väl organiserade som möjligt, och när vi hunnit så långt i vår organisation som vi nu gjort, ha meningarna blivit fullständigt eniga om det lämpliga i att framställa en önskan, att handelskamrarna må erhålla statsunderstöd.

Jag ber därför att få instämma i den siste ärade talarens uttalade önskingar och förhoppningar, att riksdagen må ställa sig välvillig till detta krav, då en gång Kungl. Maj:t framkommer med proposition i ärendet.

Ang. statsbidrag till handelskamrarna.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen, som under herr Röings yttrande återtagit ledningen av förhandlingarna, framställt propositioner i ämnet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 50.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51 angående tullverket.

Ang. tullverket.

Sedan *mom. a)* föredragits yttrade

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr talman! Mot ett enigt statsutskottsutlåtande vågar man naturligtvis inte göra något yrkande, men jag skall i alla fall be att få anföra några synpunkter i denna fråga.

Statsutskottet förmenar, att det inte skulle finnas tillräckliga skäl anförda för ett bifall till dessa mina motioner. Jag ber dock beträffande motionen om avlöningsförhöjningarna få framhålla, att det var en liknande motion, som framlades år 1910 utav herr Akerman, däri 22 av kammarens ledamöter instämde. Även ber jag att få erinra om den motion, som 1910 framfördes av herr Röing, däri han begärde dyrortstillägg för tullpersonalen. För denna motion, som var av liknande syfte till den jag framfört, talade den nuvarande finansministern, herr Vennersten, mycket varmt, men den föll, ehuru endast med en rösts minoritet.

Nu har utskottet vidare anført, att en allsidig omorganisation förestår inom tullverket. Jag ber att få ta tillfället i akt och ställa en vördsam vädjan till herr finansministern, att den utredning och omorganisation, som förestår i tullverket, måtte snarast möjligt komma till stånd, ty så länge den är olöst ställer den sig hindrande i vägen för därmed sammanhängande spörsmål, som böra lösas. Det har tydligen framhållits i statsverkspropositionen vad utskottet nu säger, att man endast för tidpunktens skull inte bör bifalla motionerna utan avvakta omorganisationen. Jag tror mig då bestämt kunna säga, att den vädjan, jag här riktat till herr statsrådet, är ett uttryck för hela tullpersonalens önskingar.

Med dessa få ord, herr talman, har jag velat framhålla några synpunkter, ehuru jag intet yrkande har att göra.

Herr Byström: Herr talman! I den motion jag väckt yrkar jag, att vaktmästarna hos generaltullstyrelsen skola komma i åtnjutande av samma löneförmåner som vaktmästarna vid lokaltull-

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

förvaltningen här i staden. Samma framställning har gjorts av generaltullstyrelsen, och statsrådet och chefen för finansdepartementet säger, att det är en mycket behjärtansvärd framställning. Jag anser, att statsutskottet borde ha haft anledning att tillstyrka denna motion, som sedd från statsförvaltningssynpunkt kan anses vara en liten fråga, men för dessa vaktmästare, som det gäller, är det en stor fråga. Vaktmästarne vid kungl. generaltullstyrelsen äro allenast åtta, och det lilla tilläg i deras löneförmåner, som bleve en följd av bifall till motionen spelar en ganska liten roll för staten. Och jag kan icke förstå annat än, att riksdagen eller åtminstone denna kammare bör inse, att personer vid samma verk, vilka, som dessa vaktmästare, ha ungefärligen samma arbete, lika tjänstgöringstid, lika ansvar ungefärligen, också böra ha samma avlöning.

Jag förstår, att det inte är mycket lönt att tala vidare för detta förslag, ty det åker väl på samma skjuts som en hel del andra förslag, nämligen på statsutskottets mäktiga vagn, men jag har i alla fall velat ge uttryck åt min känsla i detta fall.

Den föregående talaren sade, att han icke ville göra något yrkande. Jag tycker att ett litet, litet yrkande borde göras: om herrarna ville ur klämmens andra rad ta bort orden »med avslag å», skulle jag kunna vara nöjd med den kläm, utskottet kommit till. Jag ber att få vidhålla, att jag anser, att syftet med min motion är mycket befogat.

Visserligen har en lönereglering så sent som 1910 vidtagits, då även dessa åtta vaktmästare fingo en löneförhöjning, som belöpte sig till 33 kronor, men detta borde dock ej anses vara ett sådant belopp, att det nu kan vara ett hinder att få en förbättring i lönevillkoren, som anses vara en mycket behjärtansvärd sak.

Herr Byström, som ånyo erhöll ordet, anförde vidare: Det lär inte gå att göra ett sådant yrkande som jag nyss antydde, varför jag får nöja mig med att åter uttala, att jag anser, att utskottet bort bifalla motionen som går ut på att riksdagen må vidkommande kungl. generaltullstyrelsens avlöningsstat besluta, att med indragning av de å styrelsens stat uppförda en förste vaktmästartjänst och sju vaktmästartjänster måtte å lokaltullförvaltningens i Stockholm stat för år 1915 uppföras åtta nya vaktmästartjänster av klass I, avsedda för styrelsens behov, att den innehavare av sådan tjänst, som erhåller styrelsens förordnande att tjänstgöra såsom förste vaktmästare, måtte äga åtnjuta ett årligt arvode av 300 kronor att utgå av anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m., samt att bestämmelse måtte meddelas, att om hos styrelsen tjänstgörande vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge dylik förman kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Härpå yttrade:

Herr Pålsson: Herr talman! Då de två föregående talarne

icke gjort något yrkande, skulle jag kunna inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till utskottets förslag. Jag antar, att herr Byströms sista yttrande var väl på sin plats, ty med ett fasthållande av det yrkande han först gjorde, hade i alla fall klämman fått ett något egendomligt innehåll.

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

Statsutskottet har som skäl för sitt avslagsyrkande anført, att det icke vill föregripa den utredning om dessa spörsmål som för närvarande pågår i löneredgeringskommittén. Och jag anser detta vara tillräckligt skäl för avslagsyrkandet, änskönt man i mångt och mycket skulle kunna sympatisera med det förslag motionärerna här gjort. Sålunda, herr talman, hemställer jag om bifall till statsutskottets avslagsyrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b) och c).

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 52—54.

Utskottets framställningar bifölls av kammaren.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—58.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 59 och 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—64.

Utskottets framställningar i dessa punkter biföllos av kammaren.

Punkten 65, angående viss ersättning till Stora Tuna allmänna nykterhetskommitté.

Ang. viss er-
sättning till
Stora Tuna
allmänna
nykterhets-
kommitté.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 104, hade herr vice talmannen *D. Persson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 2,450 kronor skulle utbetalas till Stora Tuna allmänna nykterhetskommitté mot företeende av behöriga bevis, att motsvarande belopp för tiden från och med den 1 november 1907 utgivits på grund av förbindelse till änkefru Wilhelmina Pålman

Ang. viss ersättning till Stora Tuna allmänna nykterhetskommitté.
(Forts.)

den 28 juni 1902 och med skyldighet för kommittén att med sålunda uppburna medel hålla de personer skadeslösa, vilka fått vidkännas i motionen omförmälda utgifter till fru Pälman.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt var likväl fogad reservation av herr Ström, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Ström yttrade: Herr talman! Såsom reservant i denna punkt anser jag mig böra säga några ord.

Jag hoppas, att herrarna litet var läst igenom den motion det här gäller, vilken ju på sätt och vis är ganska märklig med avseende på den sak den rör. Herrarna ha därvid funnit, att det är fråga om, att utbetala ett visst belopp till ett tiotal nykterhetsvänner inom Stora Tuna socken, som ha förbundit sig, att till innehavarinnan av Gagnbro gästgiveri betala 300 kronor årligen, med villkor, att brännvinsutskänkningsrörelsen där nedlades. Denna överenskommelse träffades emellan innehavarinnan av gästgiveriet och dessa tio personer 1902, och de fortsatte att betala ut beloppet till 1908. 1907 kom emellertid, som för herrarna är väl bekant, till stånd ett riksdagens beslut, däri det bestämdes, att riksdagen skulle inlösa brännvinsutskänkningsrättigheter med villkor, att innehavarna nedlade denna rörelse. När det då var fråga om Gagnbro gästgiveri i Stora Tuna, upplystes naturligen, att det var nedlagt, på det villkoret, att dessa nykterhetsvänner hade förbundit sig att årligen betala 300 kronor. Man ansåg då högst orättvist, att dessa fortfarande skulle betungas med denna utgift, då staten numera betalade motsvarande avgifter till innehavarna av andra liknande spritförsäljningsställen, som sålunda blevo indragna. Med anledning därav väcktes då en motion i riksdagen, däri det hemställdes, att till änkan, som innehade rättigheterna, måtte av statsmedel i stället betalas 1,200 kronor med det villkor, att hon då icke skulle utkräva något av dem, som förut förbundit sig att betala 300 kronor årligen. Därvid fattade riksdagens kamrar olika beslut. Andra kammaren beslöt för sin del att till änkan i fråga skulle utbetalas 600 kronor, första kammaren beslöt sig för 300 kronor. Sedan vid sammanjämkningen blev det medlat, så att det togs hälften åt vardera sidan, och beloppet sattes till 450 kronor. Dessa 450 kronor ha alltså nu till änkan utbetalts ända tills innevarande år från och med år 1908. De nykterhetsvänner, som förbundit sig att betala de 300 kronorna, ansågo naturligtvis, att i och med detsamma som änkan fick 450 kronor av staten, skulle hon då icke heller kräva ut något av vad de förbundit sig att betala. Riksdagen förklarade nämligen i sitt uttalande, att den ansåg sig icke kunna gripa in i de en-

skilda överenskommelser, som nämnda nykterhetsvänner hade med henne. Nu hade väl en viss förtänksamhet bort bjuda dessa nykterhetsvänner att på förhand, innan motion väcktes i riksdagen, få t. ex. en förklaring till stånd, att därest änkan finge något sådant bidrag ifrån staten, hon skulle återlämna deras förbindelse. Något sådant kom emellertid aldrig i fråga, ty man tänkte detta vara en alldeles given följd av att hon finge mera. än hon förut fått, och att hon väl då icke kunde begära något av dem. Men nu har inträffat, att oaktat hon uppburit av statsmedel, har hon stämt dessa nykterhetsvänner för att utfå ett belopp av 300 kronor per år även av dem, och dessa ha nu slutligen i högsta instans blivit ådömda att till henne utbetala 2,450 kronor. Tack vare det, att denna förbindelse fanns, har det endast blivit fråga om ett jämförelsevis litet belopp från riksdagens sida, ty om den icke hade funnits, så skulle naturligtvis änkan ha fått förhållandevis samma ersättning som andra gästgiverier, nämligen ersättning i förhållande till det litertal, som hon sålt under en viss tid, och detta skulle ha utgjort ett belopp av 7,500 kronor per år. Denna ersättning hade hon obestriddligen fått lika väl som de andra, om icke denna uppgörelse förut hade blivit träffad. Jag vågar därför påstå, att dessa nykterhetsvänner genom sitt ingripande besparat staten en högst väsentlig utgift under dessa år, även om de nu skulle bli gottgjorda med vad som här i motionen begäres eller sammanlagt 2,450 kronor.

Utskottet har nu avstyrkt denna begäran och därvid egentligen framhållit endast det, att om riksdagen skulle till en del påtaga sig följderna av berörda överenskommelse, detta skulle innebära ett frångående av riksdagens förenämnda beslut. Ja, det är ju alldeles sant på sätt och vis, kan man säga, att så är; men det förhåller sig dock så, att i fall riksdagen skulle besluta sig för att utbetala vad som här begäres, skulle riksdagen visserligen lämna en högre ersättning, men i alla fall icke på långt när den ersättning, som hon eljest skulle haft rättighet att få. Nu kan man naturligtvis icke här komma med några lagliga bevis för att styrka detta påstående, men billighetsskålen synas mig dock vara så pass talande, och vad dessa nykterhetsvänner gjort vara en så viktig sak för orten liksom även en besparing för staten, att det på grund därav förefaller mig, som om alla skäl skulle tala för, att riksdagen, på det att dessa tio personer icke på så sätt ytterligare skola behöva utbetala mellan 2 å 3,000 kronor, borde hjälpa dem med det belopp, som här ifrågasättes. Jag kan icke se något obilligt häruti, och jag kan icke heller finna, att detta skulle vara något prejudikat, som för framtiden skulle binda riksdagen för något liknande fall. Jag är nämligen övertygad, att det knappast kan komma en liknande framställning härefter.

På dessa skäl vågar jag hoppas, att andra kammaren skall behjörta dessa nykterhetsvänners verkligen moraliska stöd för sin framställning och finna det rättvisa i densamma och på den grund bevilja, vad de begära. Jag ber därför att få yrka bifall till den

Ang. viss ersättning till Stora Tuna allmänna nykterhetskommitté.
(Forts.)

Ang. viss ersättning till Stora Tuna allmänna nykterhetskommitté.

av herr vice talmannen m. fl. väckta motionen, som är detsamma som den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Sjöberg, Hansson, Eriksson* i Grängesberg, *Eriksson* i Yttermalung, *Sandler, Forsell* och *Berg* i Munkfors.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Lindberg: Herr talman! Den föregående talaren har erkänt, att det icke finnes några så att säga lagliga skäl för riksdagen att här inskrida i denna privata överenskommelse, som är gjord mellan de här åberopade parterna. Utskottet har icke heller velat gå med på de billighetsskäl, som tilläventyrs skulle kunna föreligga i detta fall. 1908 års riksdag har i sitt då fattade beslut så klart och tydligt ställt sig på den ståndpunkten, att riksdagen icke på något sätt skulle blanda sig i överenskommelser, som voro gjorda mellan den nu omtalade änkan och de nykterhetsvänner, som iklätt sig en viss förbindelse till henne. Enligt utskottets mening skulle det kunna draga med sig ganska vittgående konsekvenser, om riksdagen nu skulle genom ett bifall till motionen taga konsekvenserna av den överenskommelse, som har gjorts och som riksdagen har tagit avstånd ifrån år 1908.

Det är på grund härav, herr talman, som jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Min medmotionär herr Ström har redan refererat åtskilligt av vad som förekommit i denna sak, och jag ber nu endast att få tillägga några ord. Jag vill då först upptaga till bemötande den siste ärade talarens uttalade farhågor för konsekvenserna av ett eventuellt bifall till den föreliggande motionen. Jag skulle vilja säga, att även om man hade många sådana konsekvenser i utsikt, tycker jag, att herr Lindberg likaväl gärna kunde vara med om att taga dessa konsekvenser. Konsekvensen av ett bifall till det föreliggande förslaget är nämligen, att staten får betala 2,450 kronor i stället för över 45,000 kronor, som staten hade måst betala, därest icke Stora Tuna nykterhetsvänner här ingripit. Sålunda har staten därpå vunnit minst 40,000 kronor. Det finnes handlingar, som ådagalägga, att efter uppskattning av det litertal, som försålts vid ifrågavarande gästgiveri, skulle verkligen inlösen av detsamma ha kostat så mycket att den änka, som innehade gästgiveriet, skulle ha fått detta stora belopp 45,000 kronor. Följaktligen synes det mig, som om vi borde känna oss stå i tacksamhetsskuld till dessa Stora Tuna nykterhetsvänner, som här trätt emellan och gjort att denna sorgliga rörelse kommit att upphöra och att staten därpå besparats från en betydande utgift. Jag vill även särskilt betona, att det här alls icke är fråga om, att till dessa nykterhetsvänner skall återbetalas ett enda öre av vad de

redan erlagt, utan här gäller det allenast, att staten av billighets-skäl, icke av juridiska skäl, skall träda emellan för att betala det omnämnda domfästa beloppet, 2,450 kronor som ännu ej erlagts. Det synes mig verkligen vara mycket hårt, om Stora Tuna nykterhetsvänner, därför att de här trätt emellan och med sin handling besparat staten ett belopp av 40,000 kronor skulle nödgas betala även dessa 2,450 kronor, som de nu dömts att erlagga. Jag kan visserligen icke åberopa något juridiskt skäl i detta fall, det är sant, men alla humanitetsskäl tala dock för ett bifall till denna motion. Det synes mig, som om det icke borde möta någon som helst betänklighet från någon synpunkt för åtminstone denna kammare att välvilligt bifalla motionen, i all synnerhet som jag för min del icke kan finna, att konsekvenserna av ett sådant beslut skulle leda till någon olägenhet för riksdagen för framtiden, utan snarare tvärtom. Det är icke heller så alldeles riktigt, som utskottet resonerar, att ett sådant beslut skulle innebära ett frångående av vad riksdagen förut sagt. Det gick verkligen ganska underligt till, när riksdagen år 1908 fattade beslut i detta ärende. Den då väckta motionen framkom under den bestämda förutsättningen, att statens mellankomst här skulle ske under det förbehåll, att Stora Tuna nykterhetsvänner skulle befrias från den utgift, som de förbundit sig att erlagga, och denna kammare gick även med på detta förbehåll, men vid den sedan skeende sammanjämknigen tappade man alldeles bort detta villkor. Detta framgår tydligt av handlingarna, och den, som haft tillfälle och gjort sig besvär med att sätta sig in i saken, skall ge mig rätt i, att det var mera en händelse, som gjorde, att detta villkor kom bort. Det skedde, som sagt, just vid själva sammanjämknigen mellan de olika beslut, som kamrarna fattat. Jag tror därför icke, att det skall kunna sägas, att man på något sätt träder riksdagens värdighet för nära eller på något sätt upphäver ett beslut, som riksdagen förut fattat, om nu, såsom jag vågar hoppas, denna kammare välvilligt bifaller motionen.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Ström vid utlåtandet fogade reservationen, som överensstämmer med motionen.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag har för min del deltagit i denna frågas behandling inom statsutskottet, men genom ett förbiseende har jag icke kommit att bliva antecknad såsom reservant. Jag står nämligen på samma sida som herr Ström i detta fall och ber således att få yrka bifall till hans reservation.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på anslag därå och bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, till följd

Ang. viss er-
sättning till
Stora Tuna
allmänna
nykterhets-
kommitté.
(Forts.)

varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningspropo-
sition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hem-
ställan i punkten 65 av utskottets förevarande utlåtande, nr 7, bi-
faller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hem-
ställan.

Voteringen utvisade 89 ja mot 75 nej, vid vilken utgång kam-
maren således med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid
punkten fogade reservationen.

Punkterna 66—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande,
nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för
veterinärhögskolan m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 14 januari 1914 avlåten, till jordbruks-
utskottets förberedande handläggning remitterad proposition, nr 46,
hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsråds-
protokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riks-
dagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag till
stat för veterinärhögskolan, att tillämpas från och med år 1915,
ävensom de villkor och bestämmelser, som föreslagits för åtnjutande
av de i avlöningsstaten för ordinarie befattningshavare vid högskolan
upptagna avlöningsförmåner, dels ock fatta vissa därmed samman-
hängande beslut.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft tre
i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning inom andra
kammaren väckta motioner, nämligen nr 280, av herr *Ekerot*, nr 282,
av herr *Söderberg i Hobbörn* samt nr 284, av herrar *Palmstierna* och
Ström.

I sin motion hade herr *Ekerot*, som ansett, att den i Kungl.
Maj:ts proposition upptagna professuren i patologisk anatomi
borde omfatta även ämnet bakteriologi föreslagit, att riksdagen ville

besluta att i staten för veterinärhögskolan skulle upptagas en professor i patologisk anatomi och bakteriologi.

Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.

(Forts.)

Vidare hade herr *Söderberg* i Hobborn uti sin motion hemställt, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville besluta, att verkmästarens vid hovbeslagssmedjan avlöning, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utgå med 1,650 kronor, måtte höjas med 200 kronor samt att verkmästaren dessutom måtte tillerkännas 10 procent av smedjans nettoinkomst.

Slutligen hade i den av herrar *Palmstierna* och *Ström* avgivna motionen föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att löneförmånerna för vaktmästarna och den övriga tjänstepersonalen inom de olika avdelningarna inom veterinärinstitutet uti lönestaten måtte upptagas att utgå med följande belopp:

	Summa avlöning	Anmärkingar
1 vaktmästare och konservator	1,800	2 ålderstillägg å 100 kronor efter 5 och 10 år.
1 > på den kemiska avdelningen	1,500	
1 > på den patologisk-anatomiska avdelningen	1,500	1 ålderstillägg å 100 kronor efter 5 år.
1 > på den ekonomiska avdelningen	1,500	

För ifrågavarande befattningshavare voro i den av Kungl. Maj:ts framlagda staten upptagna följande avlöningsförmåner, nämligen: för 1 vaktmästare och preparator lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 600 kronor och ortstillägg 150 kronor eller tillhoppa 1,650 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 100 kronor efter respektive 5 och 10 år, för 1 vaktmästare vid ekonomiska avdelningen lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 450 kronor och ortstillägg 150 kronor eller tillsammans 1,500 kronor jämte ett ålderstillägg å 100 kronor efter 5 år samt för vardera av vaktmästarna vid kemiska avdelningen och vid patologisk-anatomiska avdelningen lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor eller tillhoppa 1,200 kronor jämte två ålderstillägg å 100 kronor efter respektive 5 och 10 år.

Uti *mom. a)* av förevarande utlåtande hemställde utskottet, att riksdagen med avslag å herrar *Palmstiernas* och *Ströms* motion, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition samt herrar *Ekerots* och *Söderbergs* i Hobborn motioner, godkänna vid momentet fogad, i nedan intagna delar så lydande stat för veterinärhögskolan, att tillämpas från och med år 1915:

Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.
(Forts.)

Avlöningsstat.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Arvode.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1 professor i patologisk anatomi (och bakteriologi)	5,000	2,500	—	—	7,500
1 vaktmästare och preparator . . .	900	600	150	—	1,650
1 verkmästare vid hovbeslagssmedjan	900	600	150	—	1,650
1 vaktmästare vid ekonomiska avdelningen	900	450	150	—	1,500
1 vaktmästare vid kemiska avdelningen	700	350	150	—	1,200
1 » vid patologisk-anatomiska avdelningen	700	350	150	—	1,200

Anmärkningar.

3. För vaktmästaren och preparatorn samt verkmästaren vid hovbeslagssmedjan kan lönen höjas efter 5 år med 100 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 100 kronor. Verkmästaren vid hovbeslagssmedjan äger tillgodonjuta 10 procent av nettoinkomsten från smedjan.

4. För vaktmästaren vid ekonomiska avdelningen, fodermarskarna, sjukvårdaren vid kirurgiska avdelningen, ladugårdsförmanen samt maskinisten kan lönen höjas efter 5 år med 100 kronor.

5. För vaktmästaren vid kemiska avdelningen, vaktmästaren vid patologisk-anatomiska avdelningen samt port- och telefonvakten kan lönen höjas efter 5 år med 100 kronor och efter ytterligare 5 år likaledes med 100 kronor.

Häremot hade reservationer avgivits av:

herr vice talmannen *D. Persson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den av herrar Palmstierna och Ström väckta motionen;

herrar *Odelberg* och *Ekerot*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till herr Ekerots motion; samt

herr *A. A. W. Ericsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat beträffande avlöningen till verkmästaren vid hovbeslagssmedjan.

Sedan utskottets hemställan i mom. a) föredragits, erhöles *Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.* ordet av:

(Forts.)

Herr Ekerot, som yttrade: Herr talman! Jag skall allra först be att få uttala min tillfredsställelse över, att jordbruksutskottet, som haft att behandla en av mig väckt motion i anledning av omorganisationen vid veterinärinstitutet, vilket genom kamrarnas beslut här i dag blir veterinärhögskola, behandlat denna motion på ett så förstående sätt, som nu skett. Jag har emellertid ansett mig böra vid utskottets utlåtande föga en reservation med hemställan om bifall till min motion. Motionen har visserligen icke blivit helt bifallen, men i utskottets motivering uttalas dock samma synpunkter som de, jag velat lägga på frågan. Måhända ha icke alla kammarens ledamöter varit i tillfälle att sätta sig grundligt in i denna fråga, och jag skall därför först be att med några ord få beröra vad saken i första hand gäller.

Vi ha här två anstalter, nämligen veterinärhögskolan och veterinärbakteriologiska anstalten. Veterinärhögskolan har till uppgift att utbilda veterinärer, och genom den ställning, som veterinärhögskolan hädanefter kommer att intaga, blir den även en vetenskaplig anstalt. Veterinärbakteriologiska anstalten återigen har till uppgift att i näringarnas och jordbrukets intresse stå till förfogande, och dess arbete i detta hänseende, framför allt i kampen mot kreaturstuberkulosen, blir mer och mer betydelsefullt; anstalten blir mer och mer anlita och det ställes större och större krav på densamma. Då anstalten tillkom 1909, blev anstalten genom en kompromiss ålagd att handhava undervisningen i ämnet bakteriologi vid hittillsvarande veterinärinstitutet. Denna undervisning var det först meningen att föreståndaren skulle utöva, men sedermera blev det beslutat, att laboratorn vid veterinärbakteriologiska anstalten skulle handhava denna undervisning. Orsaken till undervisningsskyldigheten var emellertid, att dåvarande professorn, som hade flera läroämnen, var överhopad med arbete. Det var tre ämnen, histologi, patologisk anatomi och bakteriologi, i vilka han hade att ombesörja undervisning, och dessutom hade han att förestå tuberkulinberedningen. Detta var ett för tungt arbete, och för att lätta hans arbetsbörda blev då ämnet bakteriologi avfört därifrån. Emellertid har nu i föreliggande förslag en fullständig omorganisation förekommit och en fullständig omläggning av läroämnena likaledes tillkommit, så att nu kvarstår av de tre förutvarande läroämnena endast ett, nämligen patologisk anatomi, då ämnet histologi blivit förenat med professuren i anatomi. Det är ju alltid en mycket god princip, att man söker, såvitt görligt är, utöva rättvisa i det hänseendet, att icke någon blir överhopad med arbete, då andra på samma gång ha ett arbete, som icke fullt utfyller den tid, de ha att ägna därät. I detta fall är det så, att det föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, att ämnet bakteriologi skall fortfarande vila på veterinär-bakteriologiska anstalten, medan professorn i patologisk anatomi icke har

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

(Forts.)

fått något ämne sig ytterligare tillagt och sålunda vunnit en befrielse utan att något annat kommit till.

Om man studerar Kungl. Maj:ts proposition, så finner man, att lärarekollegiet har ansett, då frågan var före 1910, att ämnena histologi och patologisk anatomi fortfarande borde vara förenade. Sedermera har klyvning blivit gjord och löneregleringskommittén jämte flera andra myndigheter hava varit i ganska stor tvekan, vad som skulle läggas till. Så föreslog löneregleringskommittén, att till ämnet patologisk anatomi skulle läggas epizooti-läran, under det att Kungl. Maj:t, då detta icke lät sig göra, haft i tankarna att icke lägga till något ämne, men taga bort assistentbefattningen, så att professorn skulle bli utan assistent. Det har emellertid blivit frånträtt. Om man ser på antalet lärotimmar, finner man att det är 155 för varje professor med undantag av professorn i patologisk anatomi, för vilken det skulle bli 107 lärotimmar. Ämnet kan icke utan vidare utökas, emedan tiden icke medgiver detta. Sålunda kvarstår det, att denna professor icke skulle ha full sysselsättning, under det att veterinärbakteriologiska anstalten har mer än nog att göra.

Det har blivit framhållet i Kungl. Maj:ts proposition såsom ett av de bärande skälen till fortsättande av det hittillsvarande förhållandet, att man icke vill bryta sammanhanget mellan dessa två institutioner. Faktum är emellertid, att undervisningen i bakteriologi meddelas på veterinärinstitutet eller såsom det framdeles kommer att heta veterinärhögskolan. Vidare kan man säga, att sammanhanget kvarstår under alla förhållanden därigenom, att anstalten är skyldig att till veterinärhögskolan lämna de preparat, som äro behöfliga för undervisningen och som av anstalten kunna undvaras. Sammanhanget, sådant det har framställts, är i själva verket det, att laboratorn vandrar från veterinär-bakteriologiska anstalten till veterinärhögskolan och meddelar undervisning och så vänder han tillbaka igen. Det sammanhanget är, skulle jag vilja säga, mycket provisoriskt och icke ett verkligt sammanhang. Det verkliga sammanhanget är, att veterinär-bakteriologiska anstalten lämnar undervisningsmaterial, och, när särskilda kurser skola ifrågakomma, medverkar på grund av den praktiska erfarenhet, som där finnes.

Utskottets uttalande är sådant, att jag kan känna mig tillfredsställd därmed. Utskottet anser, att undervisningsskyldigheten i patologisk anatomi och bakteriologi hör tillsammans. Det är orsak och verkan. Det är, kan man säga, nyckeln och låset, som det här gäller, men som Kungl. Maj:t, av skäl jag icke kan förstå, icke velat gå med på. Vidare har utskottet uttalat, att det måste vara en fördel, att undervisningen meddelas av samma lärare. Emellertid har utskottet funnit en räddningsplanka, så att det sluppit yrka omedelbart bifall till motionen. Det är de ökade kostnader, som möjligen kunde bli en följd. Faktum är dock, att icke några ökade utgifter skulle ifrågakomma, utan tvärtom kan man tänka sig en besparing därigenom, att det bleve samma

lärare och samma anstalt, som ledde undervisningen. Detta framgår också tydligt i Kungl. Maj:ts proposition, där medicinalstyrelsen i ett uttalande, som återfinnes på sid. 68, säger, att fördelarna äro alla och nackdelarna inga, och att undervisningen ovillkorligen anses böra tillhöra veterinärhögskolan och den professor, som har att där undervisa.

Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.
(Forts.)

Utskottet har uttalat sin bestämda förväntan, att Kungl. Maj:t vill vid tillsättandet av den professur, som genom den förre innehavarens död är ledig, se till, att den blivande professorn är kompetent att undervisa i både bakteriologi och patologisk anatomi och att, när så påfordras, professorn utan vidare skall övertaga undervisningsskyldigheten i bakteriologi. Det kvarstår, att veterinär-bakteriologiska anstalten har större och större svårighet att meddela undervisningen och följaktligen uttalar jag den förhoppningen och understryker utskottets förväntan, att Kungl. Maj:t, när detta ärende skall avgöras, icke bara vill utfästa sig att i framtiden ordna saken utan även i planmässighetens och rättvisans namn ordna det redan från början, mot vilket utskottet naturligtvis icke har något att invända, utan tvärtom anser rätt, rimligt och riktigt. Jag ber att få stryka under detta, men för att icke åstadkomma trassel i denna riksdagens elfte timma, skall jag icke göra något yrkande, herr talman, utan inskränka mig till detta påpekande, som jag anser vara ett berättigat tillmötesgående mot det praktiska jordbrukets krav.

Här finnes möjligen något annat också i jordbruksutskottets utlåtande, som förtjänar beaktande. Jag skall be att få peka på en annan sak, som icke blivit ordnad på det sätt, som jag anser rätt och rimligt. Den berör icke min motion utan en annan fråga. Såsom förut påpekats kommer veterinärinstitutet att övergå till veterinärhögskolan. Det förefaller nästan, som om vid detta tillfälle det skulle blivit så, att lärdomen stigit vederbörande åt huvudet, höll jag på att säga. Det finnes för närvarande ett lektorat i obstetrik, och detta lektorat sammanhänger med den ambulatoriska kliniken. Innehavaren härav är av alla myndigheter vitsordad såsom en på sitt område synnerligen framstående man. Det brukar vara vanligt, att en så vitsordad innehavare av lektorat, får övertaga professuren i sitt ämne. Så har här icke skett. Vad är orsaken? Jo, att vederbörande icke skrivit någon vetenskaplig avhandling. Det är sålunda därför, att han icke skrivit en vetenskaplig avhandling, och icke på grund av andra reella skäl, som denna sak kommit i den ställning den för närvarande har. Jag anser, att detta är beklagligt. Under de sista åren har man, utan att invändning gjorts, på samma sätt, som här kunnat göras, utnämnt professorer. Jag skall be att få påpeka, att vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet samtliga avdelningsföreståndare utan vidare har uppflyttats till namn, heder och värdighet av professor, och att detta förekommit utan att någon invändning gjorts däremot. Vidare vill jag påpeka, att av de professorer, som för närvarande finnas vid veterinärinstitutet, är det flere, som beträffande kompe-

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

tens icke ha något mera att visa än vad just denne framstående lektor har att uppvisa. Nu ha framställts olika förslag till frågans lösning. Det ena, det mest beklagliga, höll jag på att säga, är att sätta den kompetente lektorn på indragningsstat för att den här vetenskapliga avhandlingen icke framkommit, bland annat kanske på den grund, att vederbörande i praktiska livet haft så mycket att göra, att han icke i lugn och ro kunnat skriva en vetenskaplig avhandling. Jag hoppas emellertid, att vägen skall, såvitt möjligt är, jämnas för denne man, så att han kan nå den ställning, som han otvivelaktigt förtjänar, och jag styrkes i denna min förhoppning därav, att saken kunnat ordnas i andra fall, som varit jämförliga med detta.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att göra.

Vidare yttrade:

Herr Hamilton. Herr talman! Jag kan vara ytterst kort. De av herrarna, som till äventyrs i denna brådsakande tid läst detta betänkande, ha funnit, att utskottet delar i princip allt vad motionären här uttalat. Men utskottet ansåg det icke lämpligt att föreslå riksdagen att lämna mera detaljerade föreskrifter rörande sättet för undervisningens bedrivande vid veterinärinstitutet. Därför inskränkte sig utskottet till att uttala en förväntan, att professorn i patologisk anatomi skulle vid tillsättandet åläggas, att, om så påfordrades, lämna undervisning i bakteriologi. Och jag tror, att utskottet ansåg, att så borde ske så fort som möjligt för att man icke därmed skulle belasta de vetenskapsmän, som arbetade på det mera praktiska området inom den bakteriologiska anstalten.

Vad den senare delen av den ärade talarens uttalande beträffar, så delar åtminstone jag de åsikter, som han här uttalat. Jag tycker det skulle vara orätt mot en person, som under så många år visat sig kompetent som undervisare, om han icke skulle få bekläda ifrågavarande befattning endast därför att han icke haft tid att utarbeta en vetenskaplig avhandling. Den frågan har emellertid icke kunnat prövas inom utskottet, då icke någon motion väckts i ämnet, ehuru man trodde, att en sådan var att förvänta.

Jag kommer, herr talman, icke till annat resultat än att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Bosson*.

Herr Palmstierna: Herr talman! Som kammaren behagade finna har jag under denna punkt en motion, som avstyrkts av utskottet med undantag av en reservant, herr vice talmannen. Denna motion avser en förhöjning av lönerna för några vaktmästare vid veterinärhögskolan. Jag ber att få inflika, att det för den första står preparator, som bör ändras till konservator. Nåväl, om kammarens ledamöter jämföra motionen och det förslag, som här är

framlagt från utskottet, så finner man, att höjningen av lönerna är relativt obetydlig. Men jag tror mig ha åtskillig erfarenhet i fråga om bedömandet av löneförmåner av denna beskaffenhet i Stockholm, då man ju under avsevärd tid i Stockholms kommun hållit på med motsvarande förhållanden, och jag måste säga, att vad som här föreslås från utskottet är så knappt tilltagna löner, att man icke kan begära, att en familj skall kunna leva därpå. Vi ha gjort omsorjdsfulla utredningar för Stockholms stad beträffande levnadsbehoven, och det visar sig då, att i genomsnitt hushållsbudgeten för en familj, bestående av endast 4 personer utgjorde år 1904 1,421 kronor 15 öre, 1910 1,579 kronor 13 öre. Detta för en familj, som bodde i ett rum och kök. Läger man härtill hyran, så uppgick den 1904 till 270 kronor och 1910 till 336 kronor, varigenom utgifterna för 1904 uppgingo till 1,691 kronor 15 öre och 1910 till 1,915 kronor 13 öre. Jämför man sådana faktiska utgifter, insamlade ur det levande livet, med vad här föreslås, så finner kammaren omedelbart, att här är ingenting, som man bör kunna bjuda personer i den ställningen. Sälunda dels i och för sig, dels också med hänsyn till den dyrtid, som råder, hade man icke bort framkomma med något sådant. Dessutom måste man ha klart för sig, att detta icke är vaktmästarebefattningar av vilken beskaffenhet som helst, utan det är nödvändigt för dessa vederbörande att ha en viss utbildning för att kunna utföra detta uppdrag, vilket också framhållits av veterinärinstitutets lärarekollegium. Vidare är det så, att detta arbete innebär en viss risk. Jag har talat med flera av dessa personer, som upprepade gånger varit utsatta för blodförgiftning och dylikt. Dessutom är arbetets natur sådan, att de icke alltid ha bestämd tjänstgöringstid, utan måste fortsätta arbetet över denna tid. Vidare finnes här också den olikheten med t. ex. vaktmästarne vid de centrala ämbetsverken i Stockholm, att de nu ifrågavarande vaktmästarne icke kunna förskaffa sig några extra förmåner på sin fritid, då de bo utanför staden och därigenom komma i en oförmånligare ställning. Jag hörde, att en ledamot av första kammaren i dag yttrade, att de hade extra ersättning i vissa fall, men enligt vad jag förvissat mig om, har den mening, som den ärade talaren i första kammaren uttalade, visat sig vara oriktig; de ha icke att räkna med andra förmåner än dem, som redan finnas. Dessa äro emellertid för låga, och jag ber därför få hemställa till kammaren att den behagade behjarta vad jag här anfört och sälunda för dessa 4 personer höja beloppet med den obetydlighet, som föreslås i motionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Med herr Palmstierna förenade sig herr Ström.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! När lönerregleringskommittén handlade regleringen av lönerna för veterinärinstitutet, lät kommittén det vara en angelägen uppgift för sig att så mycket som möjligt tillgodose vaktmästarne. Kommittén försökte att utan

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

att göra något för stort avsteg från de av riksdagen själv nyligen fastslagna grunderna flytta upp så många vaktmästare som möjligt från den lägsta avlöningsgraden, som här i Stockholm är 1,200 kronor, till högre belopp. På den gamla staten har det funnits fyra ordinarie vaktmästare; de övriga sju vaktmästarna, som nu skulle bli ordinarie, ha avlönats från ett klumpanslag. Av dessa inalles elva befattningshavare lyckades kommittén att i sitt förslag få upp de sex till förste vaktmästares avlöning, eller 1,500 kr., och två stycken till ännu högre belopp, nämligen preparatorn och verk-
mästaren till 1,650 kr. Däremot sågo vi oss ingen möjlighet att för de tre återstående gå utöver den för Stockholm vanliga vakt-
mästareavlöningen, 1,200 kronor.

Kungl. Maj:t har ju också, vad dessa befattningshavare be-
träffar, i ett och allt följt löneredgeringskommitténs förslag.

Nu ha vi emellertid sett två motioner framkomma, som åsyfta ytterligare förbättring. Den ena är väckt av herr Söderberg i Hobborn rörande verkmästarens löneförmåner, den andra av herrar Ström i Transtrand och Palmstierna rörande preparatorn samt de tre vaktmästarna å kemiska, patologisk-anatomiska och ekonomiska avdelningarna. I dessa motioner förekomma uppgifter eller på-
stående, som synas mig allt annat än korrekta. Herr Söderberg i Hobborn säger t. ex. att Kungl. Maj:t föreslagit åt verkmästaren en avlöning av 1,800 kronor. Så är ju alls icke fallet. Det är icke den siffran, som Kungl. Maj:t föreslagit. Denna feluppgift inverkar sedan på det efterföljande resonnemanget och gör det fel-
aktigt. I herrar Ströms och Palmstiernas motion uppgives det, »att institutets tjänstemän ha i regel nio timmars tjänstgöring dagligen». Detta är väl ändå en överdrift. I varje fall tro väl inte motionärerna, att vaktmästarna ha nio timmars tjänstgöring under den fjärdedel av året, då undervisningen ligger nere och inga elever finnas. Även då ha visserligen vaktmästarna något att göra, men otvivelaktigt är arbetstiden under ferierna betydligt inskränkt. Vidare säges det i denna motion, att det för vaktmästare och övrig tjänstepersonal inom veterinär-
institutet är en ren omöjlighet att kunna skaffa sig någon extra inkomst. Även denna uppgift är felaktig. Redan inom institutet gives tillfälle till avsevärda extra inkomster, särskilt genom ren-
hållningen inom de många institutionerna. Man kan ju, vad detta sista beträffar, invända, att det är vaktmästarnas hustrur som om-
besörja renhållningen och att följaktligen ersättningen härför icke bör inräknas i männens inkomster. Men då motionärerna undra, hur familjer skola kunna leva på de belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, så anser jag det vara i viss mån befogat att peka också på detta. Atminstone under den tid av året, då undervisningen ligger nere, torde det för övrigt icke vara omöjligt för vaktmästarna att skaffa sig extra inkomster även utanför institutet. Men veteri-
närinstitutet ligger så långt borta från staden, att detta därigenom omöjliggöres — genmäla motionärerna. Även detta påstående är endast en sanning med modifikation. Institutet ligger ju i nästan

omedelbar närhet till spårvägen. Här skrives i motionen, och herr Palmstierna har ytterligare understrukt det i sitt yttrande, att inkomsten är så och så liten — huru skall då en familj kunna leva på den? Ja, då man så mycket betonat, vad en familj behöver för sitt underhåll — och familjen räknas till fem personer — så anser jag det icke obefogat att här lämna den upplysningen, att av de två vaktmästarne, som det här egentligen gäller, nämligen vaktmästaren på den kemiska avdelningen och vaktmästaren på den patologisk-anatomiska avdelningen, är den ene nygift och den andre ogift. Härmed vill jag icke ha sagt, att lönerna böra utmätas med hänsyn till den omständigheten, om vederbörande tjänsteman är gift eller ogift, om han har familj att försörja eller icke, men när man särskilt tryckt på den nu nämnda synpunkten, så har jag velat bifoga denna upplysning. Och så har jag ännu ett misstag av motionärerna att rätta. Herr Palmstierna rättade nyss ett fel, då han påpekade, att det i motionens kläm borde stå preparator i stället för konservator. Därmed sammanhänger ett annat. Det yrkas nämligen i denna motion, att även vaktmästaren på den *ekonomiska* avdelningen måtte erhålla en högre avlöning än den, som Kungl. Maj:t förslagit, och att hans avlöning måtte bestämmas till 1,500 kronor. Det är besynnerligt att se ett sådant yrkande, när såväl löneregleringskommittén som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit just detta belopp — 1,500 kronor.

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

När jag å ena sidan ser denna rad av inkorrekt uppgifter och å andra sidan tänker på det håll, varifrån det motionerats, att vidare herr Daniel Persson i Tällberg reserverat sig till förmån för motionen, och erinrar mig, att, såsom reservanten nämnde i utskottet, den vaktmästare, som i främsta rummet skulle tillgodoses bättre än vad Kungl. Maj:t gjort, är en dalkarl, så har jag ej kunnat undgå att göra den reflektionen, att här är många dalkarlar både i och om den här motionen.

Emellertid skall jag mycket gärna medgiva, att när det gäller vaktmästare, som verkligen ha något att sköta, är avlöningen i allmänhet alltför knäppt tillmätt, och att det nog kunde finnas saklig anledning att höja den. Men huru skall det taga sig ut, om man på en sådan enskild punkt som denna utan vidare dekretar en förhöjning, när andra vaktmästare i liknande befattning, med ungefär samma göromål och arbetstid ha samma avlöningar, som föreslagits i denna proposition! Vid Karolinska institutet ha vi också en vaktmästare å patologisk-anatomiska institutionen — hans avlöning är ej mer än 1,200 kr. Likaså på den kemiska institutionen. Vid centralanstalten å Experimentalfältet reglerades lönerna i fjol. Där hade vaktmästarna blott 600 å 800 kr. De fingo 1,200; och jag tänker, att de med glädje togo emot den förbättringen. Men varför passade icke motionärerna på i fjol, när riksdagen reglerade för Centralanstalten? Var icke 1,200 kr. för litet för den kemiske vaktmästaren där? Borde inte han också fått 1,500? Centralanstalten ligger ju på betydligt längre avstånd

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

från huvudstaden, och det är sålunda ännu svårare för *dess* vaktmästare att förtjäna något extra än för vaktmästarna vid veterinärinstitutet.

(Forts.)

Som sagt, jag skulle i själva verket icke ha något emot att höja vaktmästarlönerna i allmänhet och jag tror, att andra kammaren numera är ganska benägen att göra detsamma. Andra kammaren vill säkerligen nu mera än förr behärta de små löntagarnas behov och se till att de bliva tillfredsställda. Men vad jag opponerar mig emot är det, att man på en enskild punkt skulle gå ifrån de fastslagna reglerna. Ett dylikt steg bör man så mycket mindre taga här i dag, som hela vaktmästarelönefrågan helt nyligen blivit remitterad till löneregeringskommittén. Det förestår sålunda en stor löneroglering för alla statens vaktmästare, i de centrala verken såväl som i kommunikationsverken, i huvudstaden såväl som i landsorten. Vi ha med anledning härav helt nyligen fått två skrivelser remitterade till lönerogleringskommittén även från veterinärinstitutet. Redan under instundande sommar torde kommittén upptaga denna fråga till behandling, och jag kan icke föreställa mig, att det skall yppa sig något hinder för att redan nästa riksdag klarera densamma och få lönerna ordnade på ett så systematiskt och på samma gång sakligt tillfredsställande sätt som möjligt. Under sådana omständigheter kan det naturligtvis icke vara lämpligt, att kammaren här springer i förväg och föregriper hela resultatet i en fråga, som ju icke ännu blivit allsidigt prövad. För övrigt har riksdagens andra kammare redan förut i dag under sjunde huvudtiteln, när frågan om tullstaten avhandlades, vägrat förbättring av löneförmånerna för vissa vaktmästare med hänsyn till den stundande allmänna regleringen av lönerna för statens vaktmästare. Då vi således så att säga skapat ett prejudikat så nyligen som i dag, kan det icke vara rimligt eller lämpligt att nu bifalla det av herr Palmstierna framställda yrkandet.

Jag yrker följaktligen bifall till utskottets förslag och vill därtill foga, att jag för min del, som ganska grundligt under en avsevärd tid sysslat med denna reglering för veterinärinstitutet, av fullaste hjärta instämmer i det uttalande, som gjordes av herr Ekerot såväl beträffande undervisningen i bakteriologi som beträffande lektorn i obstetrik.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren tycktes vara mycket förvånad över att herrar Palmstierna och Ström motionerat i detta ämne, men han fann en naturlig förklaring till att jag var reservant i denna fråga däri, att en av de personer, varom det här är fråga, var dalkarl. Jag får säga, att jag icke väntat mig detta av herr Nilsson i Kabbarp, och jag gör mig nog icke skyldig till någon överdrift, då jag säger, att herr Nilsson verkligen sökt att slå i oss dalkarlar. Herr Nilsson talade flera gånger i sitt anförande om sanning med modifikation; han tycktes vara specialist på det området. Herr Nilssons uppgift, att veterinärinstitutet ligger i omedelbar närhet till spårvagn, är

en sådan sanning med modifikation. Att alla myndigheter skulle tillstyrkt förslaget — han framhöll särskilt Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet — ja, det är också en sanning med modifikation. Lärarekollegiet och direktionen ha tillstyrkt något helt annat i detta avseende. De ha tillstyrkt samma avlöningsförmåner, som motionärerna föreslå, och det lär nog icke lida något tvivel därom, att icke Kungl. Maj:t skulle ha kommit att förorda det förslag, som var uppgjort av lärarekollegiet och direktionen därest icke den allsmåktiga löneregreringskommittén hade kommit och lagt sin kalla hand på det uppgjorda förslaget. Det är nog däri som förklaringen ligger, ty det är att märka, att direktionen just föreslagit vad motionärerna här föreslå beträffande dessa personer. Kungl. Maj:t har däremot i enlighet med löneregreringskommittén föreslagit, att avlöningarna för dessa tre vaktmästare, som det här är fråga om, skulle bestämmas till 1,200 kronor, men avdragen för bostad och bränsle — de bo nämligen i statens hus — uppgå till 250 kronor, och sålunda återstå endast 950 kronor till var och en, varjämte slutligen efter fem års tjänstetid tillkommer ålderstillägg på 100 kronor. Det förefaller mig som om detta skulle vara nästan för hårt. Nu förstår jag mycket väl, att löneregreringskommittén, som mycket strängt håller på principer, anser, att en viss princip skulle brytas om man nu skulle gå in på vad motionärerna här föreslagit. Ja, jag vill säga att principerna äro nog bra, men för dem, som skola leva på principerna, blir det nog litet magert; de kunna behöva litet bröd också. Det är något förunderligt med löneregreringskommittén. Den består — jag anser mig böra säga det en gång — av kunniga, jag skulle vilja säga förstklassiga karlar, angenäma att umgås med och humana, men när av dessa personer bildas en kommitté, så blir det en institution, en juridisk person, som saknar ett hjärta som klappar och en känsla som värmer: det blir något dött och kallt, och de lägga denna tunga, kalla schablon på alla frågor utan hänsyn till huru det kommer att verka för dem, det vederbör. Det lär nog icke kunna hjälpas trots herr Nilssons bestridande, att det för dessa vaktmästare är avsevärt svårare att icke säga alldeles omöjligt att bereda sig extra förtjänst i jämförelse med en del andra vaktmästare, som finnas i denna stad, som innehava mycket fördelaktiga platser i de centrala verken. Jag förstår mycket väl, att jag kommer att bliva mycket skarpt klandrad för vad jag yttrat om löneregreringskommittén, men jag anser, att denna min uppfattning bör komma in i kammarens protokoll, ty det har hänt så oändligt många gånger, att känslan för vad jag skulle vilja kalla rättfärdighetsprincipen fått vika för löneregreringsprincipen. Jag kan icke finna mig i detta utan vill däremot inlägga en bestämd protest. Visserligen har löneregreringskommittén i många avseenden givit en god vägledning, och jag skulle icke vilja undvara den, men ibland tycker jag att kommittén icke borde taga så illa vid sig, om vi läte känslan tala och i vissa fall såge till, om vederbörande, om vilka det är fråga, kunde existera på de löner, som kommittén föreslår;

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

(Forts.)

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

om än dessa äro än så riktiga i princip, så synes det mig, att, om de till sina verkningar äro hårda, principerna böra vika och att man bör låta människan träda fram och tala.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Palmstiernas yrkande.

Herr Palmstierna: Herr talman! Vi ha i motionen yrkat, att löneförmånerna för vaktmästarna skulle upptagas till följande belopp: för en vaktmästare och konservator 1,800 kronor, en vaktmästare på den kemiska avdelningen 1,500 kronor, med två ålders-tillägg för båda å 100 kronor efter 5 och 10 år, för en vaktmästare på den patologisk-anatomiska avdelningen 1,500 kronor och för en vaktmästare på den ekonomiska avdelningen likaledes 1,500 kronor, med ett ålderstillägg för vardera efter 5 år.

Sedan skall jag be att få säga några ord med anledning av vad min vän herr Nilsson i Kabbarp nyss anförde. Han ställde sig på den fasta principståndpunkten. Jag är icke alldeles obekant med spörsmålet om lönerogleringar; nästan varje vecka har jag hållit på med sådana. Men det får jag säga: huru skulle vi bära oss åt, om man började att motivera lönerogleringar med att vederbörande kanhända kunna skaffa sig extra inkomster? Den principen får icke ingå som vägledande, ty då är man fullständigt ute på ett gungfly.

Detta var det ena. Det andra gällde frågan om spårvagnarna. Ja, vi ha spårvagnar, som gå långt ut till Brännkyrka, men därför att man händelsevis i sin närhet har en slinga av en spårvagn, är det icke säkert, att man kan erhålla något extra arbete inne i staden. Och tycka herrarna, att det kan vara lämpligt att bestämma lönerna för dessa vaktmästare med hänsyn till möjligheten för dem att trängas på restauranger med andra om platser?

Så vill jag vidare säga, att i dessa tider är det egendomligt att rätta lönen efter ungkarlsstånd. Man skall väl icke reglera löner ur synpunkten av att vederbörande är gift eller ogift eller änkeman med barn utan med hänsyn till att det beredes honom möjlighet att fullt försörja en familj på befattningen — såvida det icke är fråga om rena ungdomsbefattningar, som komma att beklädas av folk under myndighetsåldern. Något sådant är det emellertid här icke fråga om. Här skulle vederbörande försörja sig och sin familj med denna lön. Jag menar, att det ur den synpunkten är en oriktig princip man slår in på.

Då hör man ändå till sin överraskning herr Nilsson säga — jag skrev så gott jag kunde, och verba formalia av hans ord var — att här »finnes saklig anledning att höja». Är det saklig anledning att höja, så finnes ingen tvekan, man må sedan rada upp de formella motiven. Jag kan icke gå med på, att när man erkänner, att det finnes verkligen någonting som bjuder emot att låta folk leva på undernäring, man icke är med på ett förslag att göra det bättre för dem. Jag måste ställa mig på den sakliga ståndpunkten och icke den formella.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Jag måste tillbakavisa den argumentering, som den siste talaren riktade mot mig. Det har icke varit min mening att urgera den principen, att staten skall fastslå lönerna åt sina tjänstemän med hänsyn till om tjänst innehavaren har familj eller icke. Vad jag i detta avseende nämnde i det anförande jag nyss höll, det nämnde jag *därför*, att motionärerna själva dragit in en sådan synpunkt. Och det var för att ställa deras argumentering i rätt belysning, som jag gjorde mitt uttalande.

Jag erkänner mycket gärna det medgivande jag gjorde: att saklig anledning nog kan finnas att höja de lägsta vaktmästarelö- nerna utöver det belopp, 1,200 kronor jämte två ålderstillägg, vartill riksdagen så sent som 1910 och 1911 fastslog desamma. Men fastän jag för min personliga del kan finna, att en sådan saklig anledning förefinnes, undrade jag dock, om vi icke borde uppskjuta avgörandet av denna sak till nästa år, då den sannolikt föreligger i sitt sammanhang med den stora regleringen av vaktmästarnes löneförhållanden. Ett sådant tillvägagångssätt har ju riksdagen redan förut i dag beslutat beträffande vaktmästar- na i tullstyrelsen. Jag finner det då alldeles orimligt, att vi nu, ett par timmar senare, skulle fatta beslut i annan riktning beträffande dessa vaktmästare vid veterinärinstitutet.

Jag skulle kunna medgiva något berättigande till motionen, om motionärerna kunde med skäl säga, att här föreligga så öm- mande omständigheter, att dessa tvinga oss att nu frångå riks- dagens egna grundsatser. Det var för att värja kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag i detta fall som jag för min del lämnade den upplysningen, att den ene av de två vaktmästare, det här gäller, är nygift och den andre ogift. Under sådana omständig- heter tror jag ej heller, att herr vice talmannen har rätt att stämp- la oss som hjärtlösa personer, som människor utan hjärta i bröstet, därför att vi vilja se denna motion avslagen. Några sådana öm- mande omständigheter föreligga icke här på något vis.

Beträffande herr vice talmannens vidare yttrande och be- träffande den konstbesynnerliga karaktäristik han lämnade av löneruleringskommittén, skall jag icke bry mig om att komma med någon gensaga. Löneruleringskommittén *behöver* ej något försvar i det fallet.

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! Herr Nilsson framhöll i sitt första anförande, att man vid denna lönerule- ring hade haft sikte på att höja lönerna i allmänhet. Ja, denna höjning har också skett ganska ordentligt, men på ett sätt som ofta är vanligt när det är fråga om löneruleringar. De högst avlönade ha fått betydliga påökningar i sina löner, men för de lägst avlönade har man icke ens bibehållit, vad de hade förut, utan företagit sänkningar. Det tycker jag dock är en märk- värdig lönerulering.

Om herrarna se på den hittills gällande staten, skola herrar-

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.
(Forts.)

na finna, att de vaktmästare det nu är fråga om, för närvarande hava en lön av 1,500 kronor, professorerna 6,000 kronor, lektorerna 4,000 kronor o. s. v. Gå vi sedan till den lönestat, som det nu är fråga om att fastställa, skola vi finna, att för professorerna satts 7,500 kronor — lektorer förekomma icke där — men att för dessa vaktmästare, vaktmästaren vid kemiska avdelningen och vaktmästaren vid patologisk-anatomiska avdelningen, man kommit ned till 1,200 kronor, d. v. s. ett belopp av 300 kronor lägre än förut. Jag kan icke finna, att denna reglering är i överensstämmelse med rättvisa och billighet.

Här är dock nu fråga om att reglera lönerna för denna institution. Visserligen kan det ju hända, att det blir en särskild löner reglering för vaktmästare i allmänhet, tror jag också, att en sådan snart kommer; en sådan omreglering för statens verk har ju varit på tal. Därmed må nu vara hur som helst, här är det dock fråga om att reglera just denna stat. Att då en nedsättning skulle träffa de lägst avlönade förefaller mig besynnerligt. Något sådant har åtminstone icke varit riksdagens mening under de senaste åren, då jag varit med, utan riksdagen har såvitt möjligt sökt tillgodose de minst avlönade. Av dessa skäl kan jag icke finna annat än med billighet och rättvisa för- enligt — om det skall vara någon löner reglering — att dessa vaktmästares löneförmåner icke nedsättas utan åtminstone få stå kvar vid de förut utgående beloppen.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr Ström riktade den anklagelsen mot löner regleringskommittén, att den visat benägenhet att vilja med mycket betydande belopp tillgodose de tjänsteinnehavare, som redan förut åtnjuta stora löner, men däremot med endast obetydliga belopp tillgodose dem, som ha litet, ja rent av ställa det så, att dessa minst avlönade skulle få vidkännas minskning. Och herr Ström pekade i det fallet först på professorslönerna. Men därvidlag tar herr Ström grundligt fel: löner regleringskommittén är här utan skuld. Löner regleringskommittén har velat inränga flera grupper av professorer i en lägre lönegrad än den, som riksdagen senare har fastslagit. Även uti sitt betänkande angående veterinärinstitutet underlät icke löner regleringskommittén att påpeka, att det är *mot* kommitténs vilja, som den ena gruppen professorer efter den andra upphöjts till en avlöning om 7,500 å 8,100 kronor. Kommittén ville, att dessa professorer vid veterinärinstitutet, liksom t. ex. de vid skogshögskolan, skulle jämföras med professorerna vid farmaceutiska institutet, vilka äro avsevärt lägra avlönade. Det är riksdagen, som mot kommitténs förslag bestämt de högre beloppen.

Vad åter de lägre tjänsteinnehavarna beträffar, har kommittén gjort vad den kunnat för att förbättra deras ställning. Herr Ström har så till vida rätt, att dessa två extra vaktmästare, den på kemiska och den på patologisk-anatomiska avdelningen, skulle genom ett beslut i dag i överensstämmelse med Kungl.

Maj:ts förslag få vidkännas någon minskning. Men det bör också observeras, att det är icke riksdagen, som har bestämt deras hittillsvarande högre lönebelopp, utan riksdagen har beviljat ett klumpanslag, som av direktionen uppdelats på visst sätt åt samtliga extra vaktmästare. Skola vi taga konsekvensen av vad herr Ström här andragit, så blir det den, att det icke skall vara riksdagen som här och hädanefter bestämmer lönerna för landets tjänstemän, utan det skall bli styrelsen eller direktionen för vederbörande verk. Då behövs det bara, att verkets styrelse med frikostig hand delar ut på sina extra tjänstemän det klumpanslag, som riksdagen beviljat, så att dessa extra erhålla större avlöning än motsvarande ordinarie tjänstemän i andra, förut reglerade verk — och i och med detsamma skulle riksdagen vara bunden att, när de extra tjänstemännen, såsom nu dessa vaktmästare, sättas på ordinarie stat, underskriva och sanktionera styrelsens åtgärd och giva dessa tjänstemän de högre löneförmåner, som styrelsen ganska egenmäktigt bestämt. Bör verkligen riksdagen samtycka till detta?

Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.
(Forts.)

Emellertid, blir det nu än någon liten minskning för de två genom ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, så vill jag än en gång betona, att den ej kommer att gälla länge utan troligtvis redan under nästa år följes av en förhöjning. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr *Lundell* instämde häruti.

Herr *Rydén*: Herr talman! Det synes mig, som om man måste giva rätt åt båda sidorna här i vissa viktiga avseenden. Naturligtvis kan man icke komma ifrån, att löneregleringskommitténs talesman här har fullkomligt rätt däruti, att det här bör beviljas vaktmästarna löner i överensstämmelse med vad som gäller för andra verk, och att man icke bör alldeles så där utan mera ingående undersökning om konsekvenserna därav bevilja andra löner för vaktmästarna vid veterinärhögskolan än de som äro fastslagna för med deras jämförbara befattningar. Jag är övertygad om, att det föreligger verkligen goda och starka skäl för att företaga en omreglering särskilt av lönerna för de vaktmästare, som tillhöra vetenskapliga institutioner, därför att dessa hava en annan ställning och längre tids arbete än vad de vanliga vaktmästarna i de centrala ämbetsverken ha. Följaktligen vill jag här för min ringa del säga, att jag anser det önskligt, att riksdagen får tillfälle att pröva ett förslag om förbättring av särskilt de vaktmästares löner, som äro anställda vid vetenskapliga institutioner och högskolor, men denna prövning bör ske i ett sammanhang.

A andra sidan måste man ge herrar Ström och Palmstierna m. fl. rätt i, att det är hårt att sätta ned löner, som redan äro be-

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

(Forts.)

viljade, låt vara att dessa löners belopp varit fastställda icke av Kungl. Maj:t och riksdagen utan av vederbörande direktio-
ner.

Jag skulle vilja hemställa, huruvida man icke här skulle kunna skipa rättvisa åt båda hållen genom att bevilja de löne-
belopp, som äro föreslagna här i utskottsbetänkandet, men på
samma gång för innehavarna av de två vaktmästarebefattningar,
som här äro nämnda, nämligen vid kemiska avdelningen och
vid patologisk-anatomiska avdelningen, bevilja ett personligt lö-
netillägg av 300 kronor, ifall dessa nuvarande tjänsteinneha-
vare vilja inträda på ordinarie stat. Därigenom skipades rätt-
visa; man vore då icke med om en lönenedsättning, något som jag
tycker är motbjudande, å andra sidan skulle man då icke träda de
riktiga principer för när, som från löneregeringskommitténs
sida här varit hävdade. Jag skulle vilja framställa till re-
presentanterna för de olika meningsriktningarna, om de icke skul-
le vilja vara med om att på detta sätt lösa denna fråga, ty på
detta sätt tycker jag man bäst kan komma ifrån svårigheterna.

Jag ber, herr talman, att få göra det yrkande jag här nu
framställt, nämligen om bifall till utskottets hemställan men
med det tillägget, att till de nuvarande innehavarna av vakt-
mästarebefattningarna vid kemiska avdelningen och patologisk-
anatomiska avdelningen skall utgå, för så vitt de ingå på or-
dinarie stat, en personlig lönefyllnad av 300 kronor.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag hade verk-
ligen i början samma uppfattning som herr Rydén, att man skulle
kunna bevilja personliga lönetillägg åt dessa befattningshavare, men
vid närmare betraktande finner jag, att det nog icke är fullt lämp-
ligt som han säger, att man skulle kunna lämna ett sådant lönetillägg
på 300 kronor. Ty om riksdagen antager den stat, som utskottet
föreslagit, och dessutom beviljar dem ett personligt lönetillägg på
300 kronor, så komma de om några år upp till betydligt högre lön än
de nu ha, på den grund nämligen att de åtnjuta ålderstillägg, som
ökar lönen. Skulle de dessutom få dessa 300 kronor, skulle de alltså
komma betydligt över vad som här är ifrågasatt. Jag tror därför,
att sådan ställningen nu är, det är lämpligare att nu bifalla utskot-
tets förslag. Om man anser, att dessa två vaktmästare därigenom
bli på något sätt orätt behandlade, kan saken sedermera antingen
motionsvis eller annorledes ordnas vid en kommande riksdag. För
närvarande tror jag emellertid, att det är rättast att bifalla utskottets
hemställan, till vilken jag sålunda yrkar bifall.

Herr Palmstierna: Ja, herr talman, jag måste bekla-
ga att jag icke kan gå med på herr Rydéns yrkande, därför att
detta endast gäller tvenne av dessa befattningar och icke den
tredje befattningshavaren såsom jag föreslagit i min motion.
För den händelse yrkandet hade omfattat alla tre befattningarna,
skulle jag snarare varit benägen att gå med på det, då det ju
ställes i en viss osäker utsikt, att det skulle bli en omreglering

och man gärna vill se att dessa, som nu få en viss lön, icke behöva vidkännas någon nedsättning.

Här gäller det ju 600 kronor. Vad betyder detta i själva verket? Ja, för vederbörande befattningshavare är det ju värdefullt, men för principen och för statsregleringen spelar det en mycket liten roll. Som förhållandena nu äro, måste jag hålla på det yrkande, som här blivit framställt, om bifall till motionen.

Ang. stat för veterinärhögskolan m. m.

(Forts.)

Överläggningen var härmed avslutad. Herr talmannen gav först beträffande avlöningen för vaktmästaren och preparatorn propositioner dels på bifall till utskottets förslag, dels ock på bifall till det yrkande, som i förevarande avseende under överläggningen framställt av herr Palmstierna; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Palmstierna, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren beträffande avlöningen för vaktmästaren och preparatorn vid veterinärhögskolan bifaller jordbruksutskottets förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit det yrkande, som i fråga om nämnda befattningshavares avlöning under överläggningen framställt av herr Palmstierna.

Omröstningen utföll med 90 ja mot 71 nej, vadan kammaren bifallit utskottets förslag.

Vidare framställde herr talmannen rörande avlöningen för vaktmästarna vid kemiska samt patologisk-anatomiska avdelningarna propositioner på 1:o) bifall till utskottets förslag, 2:o) bifall till det yrkande, som i denna del framställt av herr Palmstierna, samt 3:o) bifall till det av herr Rydén i ämnet gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 1:o) upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Palmstierna, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren beträffande avlöningen för vakt-

Ang. stat för
veterinärhög-
skolan m. m.

mästarna vid veterinärhögskolans kemiska samt patologisk-anatomiska
avdelningar bifaller jordbruksutskottets förslag, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej. har kammaren bifallit det av herr Rydén under
överläggningen framställda yrkande i fråga om nämnda vaktmästares
avlöning.

Voteringen utvisade 84 ja mot 67 nej; och hade kammaren
således i förevarande fråga bifallit utskottets förslag.

Slutligen blevo på därom av herr talmannen framställd pro-
position övriga delar av utskottets förslag till stat för veterinär-
högskolan av kammaren godkända.

Utskottets hemställan i *mom. a)* bifölls i vad den icke genom
kammarens i fråga om staten fattade beslut blivit besvarade.

Mom. b)–f).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Ang. återläm-
nande av fyra
aktier i aktie-
bolaget
Svappavaara
malmfält.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande,
nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åter-
lämnande till vederbörande av fyra aktier i numera upplösta aktie-
bolaget Svappavaara malmfält, begärdes ordet av

Herr Thorsson: Jag har vid detta utlåtande reserverat
mig, och jag ber därför att få yttra några ord i det förevarande
ärendet.

Det föreligger här till riksdagens avgörande en sista upp-
görelse i en för statsverket synnerligen kostsam affär. Redan
1899 var det ett par herrar, som ingåvo en framställning till
Kungl. Maj:t om att få koncession på anläggande av en järnväg
mellan Kiruna och Svappavaara. Då emellertid riksdagen redan
före den tiden uttalat sig emot, att enskilda skulle få anlägga
järnvägar, så hänsköts detta ärende av Kungl. Maj:t till riksdag-
ens prövning. Och vid 1901 års riksdag förelåg denna fråga om
beviljande av koncession. Uti det yttrande, som riksdagen då
avlämnade till Kungl. Maj:t angåvos vissa garantier för bevil-
jande av koncessionen. Bland andra garantier erfordrades, att
bolagets egendom icke finge utlämnas till utländska ägare. Inga

aktier skulle få innehavas av utlänningar. På samma gång skulle statsverket äga rätt att öva inflytande på bolagets styrelse och förvaltning, och statsverket betingade sig, att aktieägarna skulle tillförbindas att överlämna dessa fyra nu ifrågakvarande aktier till staten. Det gjordes åtskilliga framställningar från bolaget, gående ut på att statsverket skulle tillösa sig de gruvegendomar, som bolaget ägde. Slutligen, när staten hade vidtagit åtgärder för att skaffa sig inflytande på driften och skötseln av Kiruna malmtillgångar, så inkom återigen en framställning att riksdagen skulle tillösa sig Svappavaara och Leveäniemi malmtillgångar. Bland andra skäl, som då av Kungl. Maj:t anfördes såsom motiv för att staten skulle tillösa sig dessa malmtillgångar, var det, att statsverket därigenom skulle bli befriat från att bevilja koncession åt den föreslagna järnvägen Kiruna—Svappavaara. För de malmtillgångar, som finnas i Svappavaara och Leveäniemi fick statsverket betala icke mindre än 8½ miljoner kronor. Genom denna statsverkets mycket rikliga köpeskilling kommo aktierna i ett jämförelsevis högt värde, så att man kan säga, att oaktat icke aktieägarna låtit bryta någon malm eller forsla någon sådan däriifrån och ehuru jag förmodar, att de icke ställt sig alldeles lönlösa, dessa människor, som skött om denna samhällsgagnande verksamhet där uppe i Svappavaara och Leveäniemi, så har det visat sig, att aktierna just på grund av statsverkets rikliga betalning representera ett värde av 1,700 kronor, medan det ursprungligen utgjorde allenast 1,000 kronor.

Det förefaller mig hava varit rimligt, att statsverket icke gjort upp denna affär på sådant sätt, att det några år därefter till och med skulle få betala dessa papper, som blivit inlämnade till statsverket. Nu har man emellertid under ärendets behandling tappat bort dessa aktier, och saken ligger så till, såvida man får tro justitiekanslerns tolkning av skrifterna, att statsverket har att vänta en stämning för att återlämna dessa papper, så att de kunna realiseras till dem, som förmena sig ha äganderätt till desamma.

Det är denna, som jag tycker, icke vidare blygsamma begäran utav de förmenta ägarna till aktiepapperen, som jag skulle vilja ha fastslagen i kammarens protokoll, och det är därför jag velat erinra om, att dessa herrar, som blivit så rikligt gottgjorda av statskassan, då de erhållit över 8½ miljoner kronor, anse sig även få lov att äga dessa aktier för att realsera dem. Då till följd av denna försummelse, om jag får begagna ett sådant uttryck — det är kanske för starkt — detta förbiseende av statsmyndigheterna, vi en vacker dag ha att förvänta lagsökning på statsverket, om icke denna framställning beviljas, vill jag av helt naturliga skäl icke ådraga statsverket ytterligare utgifter för denna redan alltför dyrbara affär, utan jag inskränker mig till att anföra detta, om det sätt, varpå man inom vissa kretsar anser sig kunna behandla svenska staten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. återlämnande av fyra aktier i aktiebolaget Svappavaara malmfält.

(Forts.)

§ 8.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter hemmansägaren Andreas Moberg från Plombo Östergård i Stengårdshults socken;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter arbetaren Nils Larsson från Ljusne;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning, i avseende å post- och telegrafverket;

nr 14 i anledning av väckt motion om gratifikation åt professor Gustav Sundbärg; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om gratifikation åt framlidne vaktmästaren Per Albert Rydqvists änka.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde måndagen den 2 nästkommande mars komme att besvara till honom av herr Ekerot framställda spörsmål rörande åtgärder för avsättning av svensk potatis.

Kamarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,47 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.